

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

J. V. CHRISTENSEN

DEN FØRSTE BONDE I KONGENS RAAD

RINGSTED
FOLKETIDENDES BOGTRYKKERI
1929

OLE HANSEN

Det er som „den første Bonde i Kongens Raad“, at *Ole Hansen*, Bringstrup, vil gaa over i Historien. Allerede nu er denne Begivenheds Udfoldelse saa langt tilbage, at et nyt Slægtled vurderer Kendsgerningen helt anderledes, end Samtiden gjorde. Paa godt et kvart Hundredaar er Tiden løbet saa rask, at mange standser ved det historiske Udtryk og er i Tvivl om dets Betydning. Der gik 52 Aar fra den fri Forfatnings Givelse til Folkestyrets Gennemførelse; der gik kun 23 Aar, før Folkestyret af 1901 havde gennemløbet alle Udviklingstrin og den første *Arbejder*regering dannedes med en fhv. Cigarmager som Statsminister. Man skal derfor have sin historiske Viden nærværende for ret at forstaa, hvad der ligger i Tilkendegivelsen i den første Linie i denne Udvikling. Man skal navnlig gøre sig klart, hvad der ligger *bag ved* 1901, forstaa, at Bondens Rejsning skete paa Baggrund af en flerhundredaarig Udvikling, der om ikke havde ført Bonden baglæns saa ladet ham staa stille. En voldsom økonomisk Krise i 1700-Aarenes Midte fører Bondestanden frem over det for al Fremtid afgørende Vendepunkt i 1788. 1814 giver man gennem et ordnet Skolevæsen Bonden — hermed ment hele den jævne Befolkning paa Landet — et aandeligt Udgangssted, sparsomt udstyret, men langt bedre end det forudgaaende; gennem en ny Krise i 1820'erne rykker Bonden frem til den politiske Tærskel i Trediverne; og 1840 træder han over Tærskelen. Men endnu er han *Almue*, mistroisk mod andre, mistroisk mod sig selv. Enhver af den lærde Stand, ja, enhver guldsnoret Drengeskasket kan endnu da sige „Du“ til Bonden, men forlange „De“ igen. Hvor dygtige de enkelte end var, fandt

egen Evne sin Begrænsning dér, hvor *Standens Omraade* endte. Endnu i 1870'erne fandt Bøndernes Fører, der forøvrigt selv begyndte som Købstadmand, I. A. Hansen, det fornødent at sikre sit Alibi overfor en Mistanke om, at *han* noget Øjeblik kunde tænke sig en Ministertaburet som et Maal for sin Stræben. Det var et Udtryk for, at Bondens Selvfølelse, der vel kunde være udpræget i eget Lag, svigtede overfor Opgaver, som i Aarhundreder havde været forbeholdt andre. Den stedfindende Udviklings sidste Tidsafsnit, de sidste 25 Aar af forrige Hundredaar, er Brydningstiden, under hvilken Bondestanden finder sig selv. Men der er idelige Standsninger paa denne Opmarsch, gensidig Mistillid, indre Kampe. Trods den fri Forfatning væbner siddende Magthavere sig bogstaveligt (Gendarmerne) mod det voksende Tryk fra en Stand, der vil frem. Saa haard og lang var Turen.

Og derfor — da det en Dag stod i Avisen, at ikke alene skulde en Skolelærer og en Redaktør, men selv en Bonde være Minister, tog det næsten Vejret fra de gamle i Slægten. Det var en Dør, der sprang op til *et lukket Land*, lukket i Aarhundreder, og derfor blev „den første Bonde i Kongens Raad“ i samme Nu han var *blevet* en saadan, som en lyslevende Sagnfigur iblandt os.

Manden var — slet og ret — *Ole Hansen fra Bringstrup*. Saadan hed han; det var saa dansk og ligeud med „sen“ og det hele. „Havde det endda været Blem!“, sagde en forsigtig Sjællænder. Dels syntes han, at Navnet lød mere „ministerisk“, dels var Blem Bornholmer — ikke saadan lige midt i Familien, hvis det skulde gaa galt. Mellem Ole Hansens meget faa efterladte Papirer laa der et Brev med en Hilsen fra en af den politiske Kamptids førende Mænd i Agitationen. Dette Brev aftrykkes som et Bidrag til Udfyldning af Billedet, saaledes som det frembød sig i hine Julidage: „Sundvejen ved Horsens, d. 20de Juli 1901. Kære Ole Hansen!

Af Telegrammerne i Bladene ser jeg, der er Tale om, Du bliver optaget i det ny Ministerium som Landbrugsminister. Hvis Du virkelig bliver Pladsen tilbudt, tag saa endelig imod den, det gaar nok. Jeg for min ringe Part skal i Tinget støtte Dig efter Evne. Paa Forhaand hjertelig tillykke. Din hengivne *Jens Busk*." Det var Jydens smukke Hilsen til Sjællandsfaren, knapt i Formen, men vidtrækkende i sit Løfte.

Den Mand, der saaledes sammen med det første Aar af det ny Aarhundrede blev løftet til Besigtigelse, Bedømmelse, Misundelse og — Beundring, var selvfølgelig ikke en ukendt Mand. Slægten var god og solid. Han var født paa en Bondegaard, der hørte til Landsbyen Hømb ved Ringsted, men laa paa den frie, aabne Mark, hvor Landevejen gik tæt forbi. Ad denne Landevej (Ringsted—Næstvedvejen) havde de Hømb Drengene set Ringstedkredsens første Folketingsmand, Selvejer *Lars Andersen Hækkerup* fra Nabobyen Veterslev, køre til og fra. Og siden, da denne Lars Hækkerup ved sin Holdning havde svigtet Bøndernes Forventning til ham, havde Drengene sunget stiklende Viser om ham. Som de gamle sjunge, kvidre de Unge. Faderen, *Hans Olsen*, var en politisk interesseret Mand. Der fik de Unge den første politiske Lærdom. Ad Landevejen kom gamle *Alberti* ud til Møderne, der den Gang, da der ikke var Forsamlingshuse, ofte holdtes i Bøndernes Storstuer, (i Hømb i Hans Olsens) —; der blev ikke holdt mange Møder den Gang. Man nærrede en usvigelig Tillid til gamle Alberti; i mere end 40 Aar sad han, i Realiteten uanfægtet, som Sorøkredsens Folketingsmand (Veterslev-Hømb hørte til Sorøkredsen til 1918, da Kommunen gik over til Ringstedkredsen).

Men forøvrigt var det næppe de politiske Problemer, der laa stærkest i Forgrunden i dette støt arbejdende sjællandske Bondehjem, i hvert Fald ikke i Ole Hansens Barndom.

Han var født 1855; hans Barndom slutter altsaa med 1860'erne. Ole Hansen hørte aldrig til dem, der slog Dørene for sit indre Liv højt op; men nogle Gange, mest privat, dog ogsaa offentligt, har han fortalt lidt om sin Barndom. „Som de sled den Gang, og saa sparsommeilge de var,“ kunde han sige med sin ved saadanne Lejligheder noget barske Stemme. „Navnlig Konerne!“ kunde han saa føje til med en skælmsk Blinken til kvindelige Tilhørere. En Gang — det var da Ringsted-egnens Folk fejrede ham ved hans Bortdragen fra Egnen — fortalte han om sine første Erindringer fra Fødegaarden. Den første Lyd, vi hørte om Morgen om Vinteren, var Plejlens — der var Rytme over den Lyd. Ligeledes over Leens Klang for Strygespaanen. Begge Lyde er praktisk talt forstummede. Naar Ole Hansen ved et Tilbageblik over sit Liv nævnte Plejlen først, var der noget sindbilledligt deri. Der var over hele hans Færd noget af Plejlens rolige Rytme. Men ogsaa Plejlslag *kunde* falde ujævnt og voldsomt. Jeg har tit tænkt paa, naar jeg hørte og læste Udtalelser om Ole Hansens Ro, at vel var Karakteristiken rigtig. Men denne Sjællænder havde ogsaa andre Karakteregenskaber, som oftest var gemte, men som dog kunde flamme op i en Hæftighed, der slog haardt, om end den hurtig lagde sig — i hvert Fald paa Overfladen.

Naar Ole Hansen talte om Fortidsarbejde og dets Strænghed — og derunder ogsaa vendte sig mod Kvinderne — hængte det utvivlsomt meget sammen med Minderne fra Barndomshjemmet. Hans Moder var en usædvanlig dygtig og arbejdsom Husmoder, der i den Tid, da den hjemlige Landhusholdning omfattede Mejeridriften, indlagde sig en materiel og langt videregaaende Fortjeneste ved at fremstille saa godt Smør, at det paa en af de første Smørudstillinger i 1870'erne fik en af de første Præmier og derefter fik Betaling efter Noteringen for Herregaardssmør, medens „Bøndersmørret“ den Gang ellers som oftest stod et godt Stykke under dette i Pris.

Mellem Ole Hansens Papirer fandtes der følgende egenhændige Optegnelser med Overskriften:

„MIT BARNDOMSHJEM.“

„1826 døde min Bedstefader, Gaardmand Ole Jacobsen i Hømb. Min Bedstemoder, der sad tilbage med 6 Børn, 1 Datter og 5 Sønner, hvoraf den yngste kun var 2 Aar gl., fik efter sin Mands Død en vanskelig Opgave med Gaardens Drift. Ved strængt Arbejde og den allerstørste Grad af Nøjsomhed og ved Hjælp af sine Børn lykkedes det hende at klare sig i den lange Tid af 28 Aar, hvori hun som Enke sad inde med Gaarden.

1854 fik min Faer, Hans Olsen, Gaarden overdraget, vistnok uden Gæld, naar fraregnes en Forpligtelse til at yde en ugift Broder 1500 Rigsdaler samt naturligvis i ét og alt at sørge for Bedstemoders Ophold. — Hun døde 1861 efter et langt og virksomt Liv. Den 19. Januar 1855 indgik Faer Ægteskab med en Datter af afdøde Gaardmand Ole Nielsen i Ørslevvester. De var begge raske og kraftige, og det kunde nok ogsaa behøves. Gaarden var i en mindre god Forfatning, Bygningerne daarlige, og af Jorden henlaa en ikke ubetydelig Del som daarlig Eng, der kun gav et ringe Udbytte. Paa denne Gaard fødtes jeg den 17. December 1855. At jeg skulde opnævnes efter begge mine Bedstefædre, var en given Sag. —

Mine Forældre var meget dygtige og virksomme Folk. Min Faer tog med stor Kraft fat paa Opdyrkning og Forbedring af Jorden, paa Dræning og Mergling, og det varede kun faa Aar, før Indtægterne var saa rigelige, at han kunde begynde at erstatte de gamle Bygninger med nye. Først Udhusene. Stuebygningen maatte vente til sidst. I 1867 blev denne opført. En stor og solid Bygning med Skifertag, hvad der næsten paa de Tider var enestaaende. Alt dette Arbejde blev udført og alle de dermed

forbundne Udgifter blev afholdt, uden at Gaarden blev behæftet med Gæld. At have deres Gaarde gældfri var noget, som mange af Datidens Bønder satte en stor Ære i. —

Min Faers dygtige Ledelse af Gaardens Drift bidrog naturligvis meget til denne gunstige økonomiske Stilling, men lige saa stor en Del af Æren tilkommer dog min Moer. Hun var meget dygtig i alt, hvad der vedrørte hendes Gerning og dertil uhyre flittig og sparsommelig. Hendes Arbejdstid begyndte som Regel Kl. 4 om Morgen (i Vintertiden Kl. 5) og varede gerne til Kl. 9 Aften, og det var ikke nær altid, at der blev Tid til et lille Hvil i Middagsstunden. Og medens Faer ret hurtig begyndte at trække sig noget tilbage fra det strænge Arbejde og kom til at beskæftige sig med offentlige Hverv, saa fortsatte Moer ufortrødent sin Gerning, saa længe hendes Kræfter slog til. Der var en Del Aar, hvor Gaardens Mejeridrift krævede meget Arbejde af hende, og det er min Opfattelse, at hun tit blev overanstrengt. Men det var ogsaa paa de Tider, hvor Gaardmændene og Husmandskonerne som Regel havde det nogenlunde let, medens til Gengæld Husmændene og Gaardmandskonerne som Regel havde det meget strængt. —

Naar de fleste Bønder paa den Tid gik stærkt frem i økonomisk Henseende, var Grunden dertil dog ikke alene den, at de var flittige og sparsommelige. De lave Driftsomkostninger bidrog en meget væsentlig Del dertil. De kommunale Skatter var lave, Folkelønnen lille, — knapt det halve af, hvad den er nu. Udgifter til Haandværkere og Købmænd meget ringe, og ganske vist var Kosten ialtfald i mit Hjem sund og frisk, men dog tarvelig og meget billig.

Efterhaanden steg Fordringerne paa de forskellige Omraader, og mine Forældre holdt ikke tilbage, navnlig var Faer altid villig til at være med, selv om det kostede en Del. Hverken jeg eller mine tre Søskende har Grund

til at klage over, at vore Forældre har lagt Hindringer i Vejen for os med Hensyn til Erhvervelse af større Oplysning eller bedre Uddannelse til vor fremtidige Gerning.

Ogsaa paa andre Omraader var de villige til at hjælpe, og jeg mindes aldrig, at fattige Folk er vist bort af dem uden Hjælp.

Mine Forældre var ikke stærkt paavirket i religiøs Henseende. De søgte Kirken én Gang eller to om Maaneden. De gik ogsaa til Alters som Regel en Gang om Aaret. I Hjemmet blev religiøse Spørgsmaal sjældent omtalt. Naar det skete, var det gerne Moer, der overfor os Børn søgte at vejlede, navnlig lærte hun os meget tidlig at bede vor Aftenbøn.

Til saa godt et Barndomshjem, som jeg har haft, hørte ogsaa en Barnepige. Jeg glemmer hende aldrig. Hendes Navn var Ane. Hun lærte mig Begyndelsen af den Kunst at læse og var i det Hele taget meget omhyggelig for mig. Var der lidt i Vejen for mig, og det sker jo tit for Børn, saa var jeg altid sikker paa at kunne hente Trøst hos hende. Hun omfattede mig med en rørende Hengivenhed, og dette vedblev hun med til sin Død i 189?. — Da hun efter en meget lang Tjeneste rejste fra mit Hjem, jeg var den Gang en halv Snes Aar, følte jeg det som en stor Sorg. — Hun blev gift med Smed Anders Jacobsen i Vетterslev. Jeg kom meget ofte i hendes Hjem og blev altid modtaget med den største Venlighed og Opmærksomhed, og det var et Sted, hvor jeg som Barn og ungt Menneske gerne søgte hen. — En medvirkende Grund hertil var sikkert ogsaa, at hendes Mand viste mig Venlighed og Fortrolighed, og endskønt han jo var meget ældre end jeg, udviklede der sig dog et Venskab mellem os, som aldrig i Aarenes Løb er bristet. Hans Trofasthed glemmer jeg ikke, ligesaa lidt som jeg glemmer Mindet om hans afdøde Hustru, min Barnepige. —“

Ja, længere naaede Ole Hansen ikke i sine Livs-erindringer. Hans Hustru fortæller, at i de sidste Aar, han levede, satte han sig af og til ved sit Skrivebord. Men rigtig Skred er der altsaa ikke kommet i det. Og Skade er det; thi alene af disse faa Linier faar man et Indtryk af, at Ole Hansen ogsaa med Pennen i Haand kunde have udmejslet et Billede af den Tid, han har gennemlevet. Men saaledes skulde det altsaa ikke være.

Ole Hansens Ungdomstid var allerede fra Drengenaarene mærket af det strænge Arbejde hjemme i Gaarden; men det har ikke virket hæmmende paa hans frie Udfoldelse. Han var jo Sønnen i Gaarden. Og det at kunne tage Haand i Hanke med Arbejdet Side om Side med Karl og Husmand hørte med til de attraaede Maal. Sin Skoletid mindes han i et Træk fra hine bevægede Vinterdage i 1864, da Dannevirke rømmedes. Da var han 9 Aar. Han fortæller, at hans gamle Lærer læste Meddelelsen op for sine Skolebørn. Derefter sagde han: „Gaa saa hjem Børn, og fortæl, hvad der er sket.“ Jeg véd ikke, om det var Indtrykket af denne Tildragelse og den efter 1864 følgende Bevægelse i Folket, der vakte Drengens Lyst til Skydning. Han har selv aldrig talt derom. Men en af hans Paarørende har meddelt mig, at han strax efter Konfirmationen kom med i Skyttebevægelsen, og at han allerede som 15-aarig blev Skyttekonge i Sorø Amt.

Selv har han fortalt mig, hvorledes han fra sin Drengetid mindedes, hvorledes hans Fader en Dag kom hjem fra Sogneraadsmødet og satte sig tavs hen ved Bordenden og blev siddende der længe. Bønderne i Veterslev-Hømb Sogneraad havde for første Gang valgt en af deres Egne til Formand i Stedet for Herremanden paa Sørup. Og nu følte han hele Tyngen af et Ansvar og Manglen paa tilstrækkelig skriftlig Evne hvile paa sig. Gennem dette at være sin Faders Medhjælp fik Ole

Hansen allerede som Dreng sin første Vejledning i kommunale Sager.'

Fra Barndomshjemmet, men stadig med Basis i dette, gik Vejen over Tidens Ungdomsskoler: Hindholm Folkehøjskole og Tune Landboskole. I Hindholm Folkehøjskole havde mange af Midtsjællands Bønder tegnet Andele — *Anders Stephansens* Navn havde god Klang her —, og paa Tune Landboskole sad den midtsjællandske Bondesøn, *Anders Svendsen* fra Stenmarksgaarden i Kværkeby, som Forstander fra 1871 — han var selv kommet dertil over Hindholm. Jeg har aldrig hørt Ole Hansen omtale sin Ungdomsskoletid, men da han i 1903 indviede Kærehave Husmandsskole, fik man gennem hans Udtalelser en klar Forestilling om, hvilken stor Betydning han tillagde Ungdomsskolernes Arbejde. Maa-ske havde han, i alt Fald i sine yngre Aar, sin stærkeste Samhu med det egentlig oplysende og undervisende Arbejde, men som Aarene gik viste hans Udtalelser, at Sansen for den vækkende Side ikke var sløvet.

Militærtjenesten aftjente han paa Sølvgadens Kaserne i København. Som et Minde om den Skydefærdighed, der kendetegnede ham lige fra Drengaaarene og til hans sidste Aar, da han som Medlem af det borgerlige Frihaands Skydeselskab i København stadig kunde tage en Præmie hjem, opbevarede han et Ur, han havde faaet overrakt af Kronprins Frederik (VIII.) under en Indkaldelse til Lejren ved Hald.

Han var ganske ung, da han den 1. April 1879 fik Foden under eget Bord, men han blev haardt stækket i Opløbet, idet han mistede sin første Hustru og deres førstefødte Barn efter godt et Aars Ægteskab. Men 2 Aar efter fandt han den Livsledsagerinde, der blev hans trofaste Støtte i gode som onde Dage, hans Børns Moder, Lysstraalen i Hjemmet; thi der kunde godt være Tynge over Ole Hansen. Han var en sammensat

Karakter, omend denne Sammensætning gik efter lige Linier. Han kunde være faamælt, knap i Udtrykkene, længe tavs; men han kunde ogsaa privat udfolde sig med et smittende Lune. Hans Fortælling f. Ex. om Ungdomsminder fra den Tid, da de sjællandske Bønder tog til Torvs i København — en Tid, han selv havde oplevet og hørt mange Fortællinger om — kunde være overdaadige.

Han kaldte sin Gaard „Solbakkegaard“ — jeg véd ikke, om det var efter et Bakkedrag paa Gaardens Mark, eller om Pastor P. Severinsen har Ret, naar han i Talen ved Ole Hansens Baare nævnte Navnet som et Vidnesbyrd om Bjørnsonsk Indflydelse. Den ligger højt paa Marken NV. for Bringstrup. Fra Markens højeste Punkt kunde man tælle omkring en Snes midtsjællandske Kirketaarne. Mod Syd falder Marken ned mod det vidtstrakte, ældgamle Moseomraade „Frøsmose“, der først i det sidste halve Hundreaar er blevet opdyrket. Da Laurids Bruun i Begyndelsen af dette Aarhundrede skrev sin „Absalons Saga“, bedrev han — med tydelig Hensyntagen til Datids Aktualitet — det historiske Fiksfakseri at lade Sjællands første politiske Bonde, Middelaldermanden Ole Stam, bo i Bringstrup og bringe de gamle Guder sit sidste Offer i Frøys Mose!

Ole Hansen som Landbruger kendetegnes ikke særlig som praktisk Foregangsmand. Han ønskede at bygge paa det Solide og Prøvede. Han brød sig ikke om at betale de ofte dyre Lærepenge. Men han var paapasselig i stort og smaat, flittig i sin Gerning. De Ældre saa' maaske netop derfor hen til ham med særlig Tillid. Og han blev hurtig en Fører iblandt dem, heller ikke her af mange Ord, men vel underbygget i alt, hvad han sagde og foretog sig.

Kun 28 Aar gl. efter 4 Aars Ophold i Sognet blev han valgt til Medlem af Sogneraadet 1883, og 3 Aar senere blev han valgt til Formand for Sogneraadet. Sogneraadetsvalg i 1883 i Bringstrup-Sigersted blev i

Virkeligheden Udgangsstedet for hele Ole Hansens offentlige Livsbane. Thi den Plads, han saa ung han var, blev ført frem til, blev snart en for alt Landet synlig Plads.

Der har vel næppe, hverken før eller siden, gaaet saa dybe Brudlinier gennem vort Folk som i 1880'erne. Om dette Tidsafsnit gælder det, at vort Folks Sans for Humor og Historiens senere Forløb maaske noget har fortegnet for Efterslægten Dybden af Kampens Alvor. Bedst husker man Kampens mange Drillerier med deres ofte muntre Islæt. Men de Mænd, der med dog ikke altfor stor offentlig Erfaring sad paa Selvstyrets beskedne Pladser med et overmægtigt Embedsmaskineri imod sig, skulde være vaagne, hvis de ikke skulde brænde Fingrene. Den Mand, der endnu har i Minde det første tjenstlige Besøg af den væbnede Gendarm i Gaarden derhjemme, bevarer en noget anden Forestilling om Kampens Natur. Og den Kvinde, der saa Øvrigheden med væbnet Følge rykke ind i Hjemmet for at tage hendes Mand og hendes Børns Fader med til Fængslet, har bevaret andre Indtryk end dem, der krusede Overfladen.

Tager man for sig en Aargang af „Ringsted Folketidende“ for 1885—86, faar man et overordentlig levende Indtryk af det voldsomme Røre i denne Egns Befolkning. Ole Hansens Navn er til at begynde med ikke stærkt i Forgrunden. Man ser hans Navn — forøvrigt Side om Side med hans gamle Fader, Hans Olsens, Navn — under Indbydelse til et stort Folkemøde ved Næsby Bro, hvor Sorø Amts og Præstø Amts Venstre mødtes til stort Stævne — overvaaget af københavnsk Politi. Gendarm-, Riffel- og Presseprovisoriet er de ideelt tilbagevendende Emner. Men det, der fremkalder Konfliktens Tilspidsning for Ole Hansen og hans Sogneraadsfællers Vedkommende, er „Mundkurv-Cirkulæret.“ Dette Begreb er for mange nu kun en tom Lyd. Dets Realitet var følgende: Da det gennem de offentlige Ti-

dender og Blade var kommet til Ministeriets Kundskab, at „flere Lærere ved Borger- og Almueskolerne paa særlig fremtrædende og lige overfor Regeringen upassende Maade“ havde deltaget som Talere eller Ledere i de til Dannelse af Riffeforeninger afholdte Møder, „tilsigtet at skabe Modstand mod Regeringen“ m. v. saa erklæres det, at ikke alene denne, men ogsaa anden offentlig mod Regeringen rettet ophidsende Agitation, ikke kunde forenes med en offentlig ansat Skolelærers Stilling og derfor i Fremtiden ikke vilde blive taalt. I Cirkulæret, der var af 22. April 1885, stilledes Afskedigelse i Udsigt, og Skoledirektionerne fik Paalæg om at have deres Opmærksomhed henvendt paa saadanne Lærere.

Cirkulæret gav Anledning til offentlig Diskussion og Protester, men først hen paa Sommeren tilspidsede Situationen sig, idet Bringstrup-Sigersted Sogneraad, af hvilket Ole Hansen var Medlem, men paa den Tid endnu ikke Formand, nægtede med et Flertal mod et Mindretal at fremsende Cirkulæret til Sognenes Skolelærere. Indenrigsministeriet anmodede derefter Sorø Amtsraad om at give Bringstrup-Sigersted Sogneraad Paalæg om at befordre Cirkulæret. Amtsraadet nægtede, idet 5 (Formanden og Godsejersiden) stemte for, men 5 St. (Bønderne) stemte imod at efterkomme dette Paalæg. Efter denne Nægtelse forlangte Ministeriet et ekstraordinært Amtsraadmøde afholdt; dette skete den 15. Oktober, og i dette Møde meddeltes det, at der vilde blive paalagt de Amtsraadsmedlemmer, der stemte imod, en Dagmulkt af 3 Kr. Ved den afgørende Afstemning afholdt et enkelt af Raadets folkelige Medlemmer (Folketingsmand H. Hansen, Menstrup) sig af formelle Grunde fra at stemme, idet han dog opretholdt sin Protest. (Folketingsmand C. Alberti stillede sig, da H. Hansen blev haardt angrebet, Side om Side med denne.) Men Følgen af disse Tildragelser var, at Bringstrup-Sigersted nu fik Paalæget fra *Amtsraadet*. I et

kort efter Amsraadsmødet afholdt Sogneraadsmøde nægtede Sogneraadet med 5 St. mod 2 at efterkomme Amsraadets Paalæg. De protesterende Sogneraadsmødlemmer blev derefter idømt Tvangsbøder, der, hvis ikke de betaltes, skulde afsones. Da Politiet udsendtes for at forberede den første Afsoning, traf det ingen af Sogneraadsmødlemmerne hjemme; de var „tilfældigvis“ kørt til Vælgermøde i Sorø. Da Politiet kom Dagen efter, var Sogneraadsmødlemmerne selv kørt til Ringsted for at melde sig — dog ikke til Arrestforvareren, men for at kræve Fogedkendelse om, hvorvidt Afsoning var berettiget, da Bøderne var idømt ulovligt. Sagen udsattes. Men umiddelbart derefter fik Ringstedegnen at vide, at den opfattedes som et Oprørscentrum, idet der lagdes en Gendarmstyrke paa 1 Officer, 4 Underofficer og 25 Menige med 16 Heste i Ringsted By.

Sagen gik nu gennem forskellige Formaliteter frem til Afgørelse. Den 9. December 1885 mødte de genstridige Sogneraadsmødlemmer under Protest til Afsoning af Bøderne. Afsoningen forløb normalt. De fængslede Sogneraadsmødlemmer havde Lov til at modtage enkeltvise Besøg i Cellen. Men nu tiltog Amtmanden sig Myndighed til at forhøje Tvangsbøderne fra 1 til 5 Kr. pr. Dag med Bebudelse af yderligere Forhøjelse. Under disse Forhold steg Bøderne hurtigt. Ole Hansen krævede under disse Forhold en retslig Kendelse for Berettigelsen af den anvendte Fremgangsmaade. En saadan nægtedes. Man var sluppet ud lige før Jul og kunde nyde Juledagene i Fred. Men mellem Jul og Nytaar blev Landpolitibetjenten sendt til Bringstrup for at afhente ham til Afsoning af de paaløbende Bøder. Ole Hansen sad i sin Stue bag den lukkede Dør. Han erklærede, at han ikke vilde give Betjenten Adgang, men ejheller yde fysisk Modstand, hvis Betjenten tiltvang sig Adgang. Dette havde denne dog Instrux til ikke at gøre, og han begav sig derfor til Ringsted, hvor Politimesteren indhentede nye Ordre. Lille Nytaarsdags

Morgen udspillede det sluttelige Afsnit af denne Tragi-komødie. Hin Dag var hele det stedlige Gendarmeri-korps udkommanderet, holdt dels i Ringsted, dels paa Landevejen til Bringstrup og dels som Eskorte for Politimesteren paa dennes Tøgt til Ole Hansens Gaard. Gendarmerne red ind i Gaarden, Ole Hansen stod i sin Forstuedør. *Politimesteren*: „Jeg kommer for at hente Dem.“ *Ole Hansen*: „Har De Kendelse?“ — Idet O. H. sagde dette, trængte Politimesteren frem og banede sig mellem Ole Hansen og Dørkarmen Vej ind i Forstuen: „Ja nu er jeg inde,“ udbrod han triumferende. „Ikke med min Tilladelse,“ svarede Ole Hansen.

Det stedlige Blad, „Ringsted Folketidende“, der giver Beretningerne om disse ejendommelige Optrin, fortæller intet nærmere om den Spænding, der var indenfor Befolkningen. Derimod gengiver Bladet i tre udførlige Artikler et Sammendrag af Ole Hansens Indlæg for Overretten i Sagen mod Sorø Amtsraad. Der staar bl. a. heri: „Citanten (Ole Hansen) formener, at Ministeriets Cirkulære er grundlovsstridigt, og at hans Samvittighed forbyder ham at medvirke til dets Videresendelse.“ — Sagens mange Sidemomenter og hele det juridiske Apparat, som stedlige og københavnske Jurister opstillede, skal vi ikke her komme ind paa, da det ligger udenfor den personlige Skildring. Derimod lever der endnu Minder om den Maade, hvorpaa de sjællandske Bønder tog den mærkelige Situation, de i deres Kamp for Grundloven var kommet ud for. Mange Mennesker — foruden Gendarmerne — var naturligvis paa Benene, da den lukkede Vogn med Ole Hansen indtraf foran Ringsted Raadhus. Ole Hansen sagde ikke andet end de kortfattede Ord, da han saa det store Opbud: „I viser os megen Opmærksomhed.“ Et andet af de fængslede Sogneraadmedlemmer tog Sagen lige saa roligt. Han sagde, da han skulde sættes ind: „Dette her ser jo ud til at kunne blive til, hvad det skal være. Jeg har da taget — Urnøglen med.“ Han vilde ikke just

slaas, men paa god, sjællandsk Vis vilde han nok vide, hvad Klokken var slaaet. I vor Tid med de selvoptrækkende Lommeure, forstaar man vel knap Dybden af Bemærkningen. Naar man den Gang „tog Urnøglen med,“ kunde man blive længere Tid borte — uden at føle Afhængigheden af Tiden.

Det var under Opholdene i Ringsted Arrest, at Ole Hansen gjorde den Opdagelse, at Jærnstængerne, der bar Cellens Bordplade, gik lige gennem Muren ind til Nabocellen — saaledes at man kunde tale med sin Nabo. Nogle Aar efter, da Ole Hansen var blevet Medlem af Amsraadet (fra 1895—1910) og vist ogsaa af Arresthuskommissionen, inspicerede han en Dag sammen med Amtmanden Cellerne. Han henledte da Opmærksomheden paa dette efter hans Mening uheldige Forhold. Amtmand Vedel, der nok forstod Finten, svarede Ole Hansen: „Ja, De har jo en Sagkundskab forud for os andre.“

Der havde været Sogneraadvalg i Slutningen af 1885. Ole Hansen var blevet genvalgt. Og den sidste Dag han sad i Arrest, var det nye Sogneraad første Gang samlet og valgte ham til Formand. Samtidig vedtog man ikke at fortsætte den hidtil fulgte Fremgangsmaade, da Sagen nu skulde afgøres ved Domstolene. Dermed var Arrestopholdene forbi. Den 15. Januar 1886 samledes Sognets Folk i et Tal af 300 til en Fest for de Sogneraadmedlemmer, der havde sat deres Person ind for Retten. Ved den Lejlighed talte Ole Hansen som Formand paa Sogneraadets Vegne.

OLE HANSENS EGNE OPTEGNELSER FRA FÆNGSELSOPHOLDET.

Der var i Ole Hansens Omtale af egne Forhold en mærkelig Blufærdighed. Skønt jeg mange Gange har talt med ham baade om Samtids og Fortids Begivenheder, har han — saavidt jeg da husker — aldrig nævnt

for mig, at han havde ført en Dagbog under sit ufrivillige Ophold i Ringsted Arrest. Efter hans Død kom Bogen for Dagen, og Slægten har overladt mig den. Det er et Bind af P. Holts Lommebog for Landmænd for 1885. Med Blyant er der bag fra i Bogen ført en Dagbog, som i al sin Kortfattedhed kaster et ejendommeligt Lys over baade Personen og Tiden. Dagbogen er overskrevet: „Optegnelser om de af mig tilbragte Dage i Arresten i Ringsted, der begyndte Mandag den 14. Decbr., Kl. 9¹/₂“. Skriften tyder paa, at Dagbogen er ført efterhaanden, som Begivenhederne er indtruffet. Dette Aktstykke fortjener at gengives:

„*Første Dag.* Efter at have uddelt de nødvendige Ordre i Hjemmet angaaende de forskellige Arbejder, forlod jeg dette Kl. 8, tog ind hos min Kollega, N. Frederiksen, og spiste Frokost, hvorefter saa N. Frederiksen, N. Larsen og jeg kørte til Ringsted. Kl. 9 samledes vi tillige med J. Jensen og Jens Hansen hos Sagfører Svendsen og begav os saa over paa Raadstuen. Der blev forlangt en Fogedkendelse afsagt, men herpaa vilde Hr. Politimesteren ikke inklade sig. Vi blev saa En for En ført i Arrest, som strax blev aflaaet. — Der sad vi altsaa. — Jeg gav mig først til at bese Inventariet, der bestod af Seng, der var opslaaet mod Væggen, 2 Brixer, hvoraf den ene skulde være Bord, den anden Bænk, Kakkellovn, Kande og Haandklæde, Ske samt lille Skaal til Salt, Spyttebakke osv. Arrestreglementet var ophængt paa en lille Krog, og dette maatte man jo saa have gennemlæst. —

Kl. 10 begyndte Besøgstiden; den første, der indfandt sig, var Læge [N.] Christophersen, dernæst Lars Sørensen, Holtegaarden, Jørgen Christensen, Ørslevunderskov, Chr. Petersen, Sigersted, Skomager Rasmussen, Ringsted, med alle dem fik jeg saa en kort Samtale.

Kl. 12 blev Middagsmaden serveret af Sagfører Svendsens Hustru; vi fik Suppe med Kødboller, og Flæsksteg samt Frugt; Napoleonskage fra Skomager Rasmus-

sen blev ogsaa sat til Livs. Saa gik der en lille Tid med Stilhed indtil Kl. 2, da Besøgstiden atter begyndte, dog var vi først en halv Time i Gaarden for at røre os og faa frisk Luft. Kl. 2¹/₂ fik vi Kaffe. De Besøgende om Eftm. var Johan Hermansen, Torped, Ole Povlsen og Jens Knudsen, Skellerød, Sagfører Svendsen samt Niels Frederiksens Kone og hendes Søster. Endvidere Redaktør Jensen. Kl. 4, da Besøgstiden var forbi, blev Dørene laasede; vi fik nogle Blade at læse, saaledes „Politiken“, „Social-Demokraten“, „Dagbladet“ og „Avisen“. Dermed gik Tiden til Kl. 6, saa spiste vi til Aften alle 5, samlede hos Jørgen Jensen, opvartede af Svendsen og hans Kone. Efter endt Maaltid søgte hver af os sin Celle. Dørene lukkedes, og vi befandt os igen i Enrum, til Kl. 8, da Struwe [Arrestforvareren] kom for at lukke Sengene ned, saa blev disse redt af en medbragt Dyne og Pude samt det Udleverede, 2 Tæpper, Lagner og Madrats. Kl. 8³/₄ gik vi til Køjs, Gasen slukkedes, og lidt efter faldt jeg i Søvn, sov særdeles godt og roligt efter den første Dags Tilbringelse i Ringsted Arresthus.

2den Dag, d. 15. December. Kl. 6¹/₂ gaar det første Tog fra Ringsted til København, og ved Lyden af Lokomotivets Fløjten ved denne Tid vaagnede jeg; det var temmelig mørkt, og jeg laa derfor en Times Tid og strakte Lemmerne, samtidig med at Tankerne bevægede sig om den Situation, hvori jeg befandt mig. — Jeg stod saa op med et godt og frisk Mod, klædte mig paa, slog Sengen op, vadskede mig osv., og saa endelig kom Morgenkaffen; efter at have nydt den kom Jens Hansen og jeg ud i Gaarden og fik vores Morgentur; derefter spiste vi Frokost, og saa lakkede Kl. henad 10, da vi kunde modtage Besøg. Den første, der indfandt sig, var Gæstgiver Carl Nielsen, han havde været heroppe for at ville bringe os Frokost — vi blev nemlig denne Dag bespist fra hans Hus —, men dette blev ham nægtet; han maatte kun komme til Struwes Køkken, af

hvad Grund véd jeg ikke; men det blev mig mere og mere klart den Dag, at der skulde tages strængere Forholdsregler imod os. Dernæst kom Købmand Nielsen, vores Formand i Sogneraadet, Jens P. Larsen, Ole Hansen, Grønbæksgaard, Ole Hansen, Egerup, samt min Far, der havde erholdt særlig Tilladelse. Saa blev det Middag; efter at have nydt denne fik vi vores halve Time til at spadserere i Gaarden i — saa var Kaffen kommet, og Klokken nærmede sig til 2. — Det første Besøg om Eftermiddagen fik vi af Gartner Olsen, Bringstrup, saa kom min Hustru tillige med Niels Frederiksen og Jørgen Christensen, de havde ogsaa særlig Tilladelse og opholdt sig derfor hos os til Kl. var 4. — Vi havde endvidere Besøg af Hans Frederiksen, Mulstrup, Peter Nielsen, Skellerød, Niels Frederiksen, Hjelmsømagle, Jørgen Larsen, Sigersted, Peter Madsen, Bringstrup, Th. Petersen, do., Læge Christophersen og Sagfører Svendsen. — Kl. 4 laasedes Dørene, og her blev stille. Den Tid, hvor jeg var ene, benyttedes til Læsning af forskellige Blade og Bøger samt Vandring frem og tilbage i den lille Stue; naar jeg ikke tog dem for lange, passede den til 7 Skridt. Arrestreglementets § 16 siger, at naar det kun er Arrestantens Friheds Berøvelse og Bevogtning, det gælder om, da maa man erholde en bedre Forplejning samt Sengklæder og Effekter. Dette fik en ganske morsom Fortolkning af Hr. Øllgaard. Redaktør Jensen [„Ringsted Folketidende“] vilde nemlig bringe mig Chaiselong, men dette blev forbudt, ligesaa gik det med en Lænestol. Læge Christophersen foreholdt Hr. Øllgaard nævnte § 16, men han bemærkede hertil, at forsaavidt vort Helbred ikke tillod os at sidde andre Steder, end hvor der var blødt, saa skulde han lade Fængselslægen undersøge os, og hvis det saa forholdt sig saaledes, skulde vi faa en Lænestol eller lign. Læge Christophersen erklærede hertil, at han ganske sikkert troede, at vores Helbred var godt nok, til at vi kunde sidde paa den haarde Brix,

og Resultatet blev saa, at vi ikke maatte faa „polstrede“ Møbler. Vi fik saa nogle Rørstole, og dermed kunde vi naturligvis ogsaa godt klare os. — — Naa . . .

Kl. godt 6 spiste vi til Aften. Kl. 9¹/₂ gik jeg i Seng, sov som den foregaaende Nat godt til næste Morgen.

3die Dag, 16. December. Kl. 7¹/₂ op. Benklæderne paa. Morgenkaffen var der. Dernæst Morgengerningen sat til Side og saa ned i Gaarden at spadserere. Besøgstiden oprandt snart. Dog fik vi først sige Farvel til Jørgen Jensen, Niels Frederiksen og Niels Larsen, der Kl. 9¹/₂ forlod Arresten. — De Besøgende var Anders Sørensen, Nordrup, Urmager Schnack, Jørgen Christensen, Ørslevunderskov, Jens Sørensen, Tvindelstrup, Jens Carlsen, Sigersted, Hans Nielsen, Bransagergaard, Tobias Jørgensen, Allindelille, Hans Petersen og Anders Christiansen [Nielsen], Tvindelstrup. Middag som sædvanlig Kl. 12. ¹/₂ Time i Gaarden. Kl. 2 igen Besøg (Jens Nielsen, Bringstrup, min Kone og Jens Hansen var de første —, Poul Hansen, Skellerød, Chr. Petersen, Sigersted, Fru (Navnet), der næsten lod helt fortvivlet over min Stilling — det er da godt her ikke kommer mange saadanne „Klynkepotter“ — hun var da forresten ogsaa den eneste i disse tre Dage). Endvidere: Maler Schrøder, Hmd. Jørgen Hansen, Sigersted, Smeden fra Veterslev med Lommerne fulde af Æbler, P. Pedersen, Estrup, Mads Andersen, Skellerød, Sagfører Svendsen, Bogholdersken hos Redaktør Jensen med Aviser samt min Søster Kirsten. — Da der var gaaet lidt af Aftenen, kom Hr. Øllgaard i egen høje Person; han ønskede at vide, om jeg havde Træskotræ hjemme i min Tørvemose, da det var fortalt ham, at en Arrestant dør havde taget sig til et Par ny Træsko. — Jeg kunde da meddele ham, at der ganske vist havde ligget noget der i Sommer, men det tilhørte min Husmand, Hans Nielsen, og hvorvidt han savnede noget, kendte jeg ikke. Ja, saa maa vi have fat paa Hans

Nielsen, mente Hr. Øllgaard. — Vi vexlede saa nogle Bemærkninger om min Lejlighed, hvor mageligt jeg havde det, hvor godt jeg sad, hvor godt jeg levede samt om de forskellige Blade, jeg havde liggende foran mig; det syntes at glæde ham at se „Dagbladet“ og „Avisen“, og han lod en Formodning falde om, at jeg maaske kunde sidde i Arresten og blive omvendt til Højremand; hertil trøstede jeg ham daarligt, og han forlod da mit Fangehul med et Farvel Hr. Martyr! —

Aftenen forløb ellers i Ro, og jeg begav mig ved den sædvanlige Tid tilsengs.

1de Dag, 17. December. Morgenen efter fik jeg „Folketidende“ at læse paa Sengen — derefter Kaffe — ud i Gaarden at spadserere — saa blev Kl. 9¹/₂ — jeg og Jens Hansen forlod Arresten, og vi befandt os atter som fri Mænd. Vi fik Ordre til at møde igen Mandag d. 21. December.

Efter vores Løsladelse fik vi se at ordne forskellige Smaaærinder omkring i Byen — dette varede dog ikke længe, da jeg helst skulde skynde mig hjem; det var nemlig min Fødselsdag, og jeg ventede nogle Fremmede.

Jeg havde Frihed i 4 Dage. Naar disse var gaaet, skulde jeg igen melde mig til Tjeneste i Struwes Hotel. Om Søndagen den 20. skulde Cand. [J. K.] Lauridsen holde Foredrag i „Friheden“; jeg hentede ham Kl. 10¹/₄, og vi skulde da allerførst op at hilse paa mine 3 Kolleger, der denne Dag var ført i Arrest igen. Hr. Lauridsen interesserede sig meget ved at hilse paa dem, der i „Dagbladet“ er stemplet som genstridige og trodsige Sogneraadsmlemmer. Lauridsen holdt om Aftenen et særdeles radikalt Foredrag, særlig om et Folks Modstandsevne.

Mandag Morgen Kl. 9 meldte saa Jens Hansen og mig os igen — med det samme vi blev ført i Arrest, hilste vi paa vores 3 Kolleger — de sad og spiste Frokost: kocht Sild og Smørrebrød. Besøgstiden var som de tidligere Dage fra 10—12 og 2—4. De Besøgende

var Jens Jacobsen, Fjenneslev, . . . den store Sølvpipe havde han maattet aflevere til Struwe, der modsatte sig at slige brandfarlige *Instrumenter* blev ført ind i Arresthuset. Saa kom min Far, P. Madsen og Gartner Olsen, Bringstrup, Jens Jacobsen, Egerup, Skræder Chr. Pedersen. Saa ud at spadserere. Vi skulde skynde os, da der var sendt Bud efter *Præsten*, og han vilde komme Kl. 1. Det gjorde han ogsaa, gik først ind hos N. Larsen. Jørgen Jensen vilde nemlig ikke have noget med ham at bestille. Han opholdt sig en god Tid hos Enhver især, og det varede derfor ikke saa kort, inden han naaede ned hos mig, der var den sidste Mand paa Rækken. Endelig kom han, en ung, næt Mand — han hilste meget høfligt — jeg bad ham tage Plads i Lænestolen, men dertil var han for beskeden; den maatte jeg selv benytte — han satte sig nu paa Brixen. Vores Samtale begyndte med, at jeg udtalte, at jeg havde et Par Spørgsmaal at rette til ham, som jeg bad ham om at besvare og forklare noget nærmere for mig. -- Det første var, at jeg udbad mig en Forklaring om Borgerne eller Folkets Lydighedspligt overfor Øvrigheden, i det Tilfælde, at den stod uden for Lov og Ret. Hr. Pastoren indlod sig paa en lang Forklaring — gik langt ind i Skriften — jeg kunde ikke følge ham, heller ikke forstaa ham; det dunkle Resultat blev, saavidt jeg skønnede, at vi skulde være Øvrigheden underdanig i alle Tilfælde; thi der var ingen Øvrighed uden af Gud. Jeg foreholdt saa Pastoren, at Apostlene, f. Ex. Paulus og Peter, maatte vandre i Fængsel ved Øvrighedens Foranstaltning, men at dette ikke var nok til at kue dem, — tværtimod desto mere ihærdig tog de derefter fat for at virke og kæmpe for den Sag, de ansaa for den rette. Hr. Pastoren indrømmede dette, idet han udtalte som sin Mening, at naar det gjaldt om at værne den christelige Tro overfor Øvrigheden, da var vi berettiget til at optræde der imod, om det saa skulde være med Magt.

Efter nogle mere almindelige Bemærkninger gik vi saa over til den næste Sag, idet jeg bad om en Forklaring om *Edens Betydning*, idet jeg udtalte, at jeg altid havde ansét dem, der brød en aflagt Ed for nogle Slyngler, og da det Tilfælde mulig kunde indtræffe, at man fik se en Del af sine Medmennesker lege med Eden, ligesom andre leger med Svovlstikker, saa kunde jeg nok ønske en nærmere Forklaring. Hr. Pastoren sagde, at Øvrigheden var nødt til at have et Middel, hvorved den kunde faa Folk til under Paaberaabelse af deres Gud at sige Sandheden; for Øvrigt mente han, at Eden blev benyttet mange Steder, hvor den ikke burde benyttes, samt at for dem, der ikke var Kristne, havde Eden ingen Betydning. Med denne tynde Forklaring maatte jeg lade mig nøje. Præsten lod saa nogle Ord falde om, at vi vel nærmest havde sendt Bud efter ham for Løjers Skyld, — for at give ham noget at bestille — og at vi saa, naar han var gaaet, vilde le af det; dette kunde jeg naturligvis ikke sige Ja til, tværtimod, jeg maatte antage, at vi saa' Sagen fra en anden Side. Er der videre, spurgte Præsten. Nej, sagde jeg, da jeg nu antager, at De næsten kan være træt, da De har været her i længere Tid, saa skal jeg ikke opholde Dem mere. — Han sagde saa meget pænt Farvel, ønskede mig en glædelig Jul og forlod Arresten. Han gjorde et ganske godt Indtryk — jeg fik en Følelse af, at det vist var en Mand, der, særlig naar det var under andre Forhold, sikkert vilde kunne udrette meget godt, naar det da ellers kunde lykkes ham ikke at blive paa-virket altfor meget af alle de gamle, snæverhjertede Levebrødspræster, som vi desværre har saa mange af omkring i Landet. Vi havde Besøg af A. Hansen, Sigersted, O. Povlsen, Skellerød, Smeden fra Hømb, Sagfører Svendsen, Sadelmager N. Petersen, Sigersted, og Pottelars — han vilde saa meget gerne lade sig leje for en af os og skulde derfor ind at tale med Øllgaard derom — „ja, jeg maa sku skynde mig — Farvel — ja,

jeg er godt kendt med Øllgaard — jeg faar nok Lov til at løse en af jer af — naa, jeg maa te'et — Godnat!“ Kl. var 3 om Eftermiddagen.

Tiden til Sengetid gik ellers sin sædvanlige rolige Gang — vi fik en god Bøf til Aftensmad, læste forsk. Blade — gik i Seng Kl. 9 og sov derefter godt til næste Morgen. — Struwe kan lugte Tobaksrøg!

Tirsdag d. 22. Decbr.

. . . . Besøg af Pastor *Guldberg*. Han havde hørt, at vi i Gaar havde sendt Bud efter Præsten her i Ringsted, og han mente derfor, at han som vores Sognepræst skyldte os et Besøg! — jeg gjorde den Bemærkning, at jeg for mit Vedkommende særlig havde ønsket en Samtale med Provsten [F. V. Andersen], fordi han paa en Maade var Skyld i ved sin Fremgangsmaade med Mundkurven, at vi sad her paa den Plads, men han havde jo saa sendt sin Kapellan, og da han saa var kommet her, fandt jeg, at en Samtale med ham ikke kunde være af Vejen.

Vi kom saa ind paa en Drøftelse af hele Mundkurvsagen fra en Begyndelse af, og det tog derfor ikke saa kort en Tid. *Guldberg* mente, at Provsten var i sin lovlige Ret, naar han vilde have, det skulde gaa gennem Sogneraadet; *jeg* tillod mig at hævde, at fordi Sogneraadet havde Ret til at fordre, at Sager, der vedrørte Kommunens Skolevæsen, kom til dets Kundskab, deraf fulgte ikke, at det ogsaa var pligtig til at besørge ulovlige Handlinger eller Foretagender bragt til Udførelse. *Guldberg*: Det om et Foretagende var lovligt eller ulovligt var vanskeligt for os at afgøre. — *Jeg* mente, at der ikke behøvedes andet end almindelig sund Fornuft til at forstaa, at Cirkulæret var stridende mod Grundlovens § 87. — *Guldberg*: Ja, det vil vi nu ikke tvistes om; det bliver en Skønssag efter vores politiske Meninger; men han syntes, at Sogneraadet maatte bøje sig, selv om Foretagendet var dem imod; naar blot et lille Hjul standsede i Urværket, saa gav det Forstyrrelse, og ligesaa gik det med et Lands Styrelse; det var der-

for nødvendigt, at Øvrighedens Befalinger blev adlydt. Han selv f. Ex. kunde som Embedsmand blive paalagt Et og Andet, der var ham meget imod, men han havde ikke andet at gøre end at adlyde. — *Jeg*: Dette kan jeg ikke give Dem Ret i, tværtimod, De er saaledes stillet, at hvis der til Dem bliver stillet den Fordring, at De skal udføre en Handling, der strider mod Deres Overbevisning om Lov og Ret, eller som De ikke kan udføre med en god Samvittighed, — da kan De sige: „Nej, jeg gør det ikke, hellere forlader jeg min Plads som Embedsmand“; men anderledes stiller det sig med et Sogneraad eller f. Ex. med os; vi er af vore Medborgere valgt paa et vist Antal Aar for i den Tid at varetage Kommunens Interesser, og den Plads kan vi ikke forlade, naar vi finder for godt, og naar der derfor ikke bliver givet os Tid eller Lejlighed til, at Domstolene kan dømme i Sagen, da er vi fuldstændig en Bold for Magtens Luner. *Guldberg* syntes, at jeg stillede Sagen paa Spidsen; *jeg* fandt, at det var den nøgne Virkelighed. — *Guldberg*: Ja, jeg synes nu, at Sogneraadet skulde give efter, det er dog alt for galt at blive ved at sidde her for saa ubetydelig en Sag. — *Jeg* søgte at gøre ham endnu mere klart, at Sagen ikke var saa ganske ubetydelig. — *Guldberg*: Ja, ja, men jeg vil dog raade Dem til, saa snart som muligt, at faa Ende paa dette. — *Jeg*: Ja, hvor længe det vil vare, véd jeg naturligvis ikke; det kan jo godt være, at det ikke varer saa længe, vi er jo underkastet Magtens Herredømme, og den vil muligvis snart vise sig saa brutal, at vi af Hensyn til vores Familie, vores Hjem, maa bøje os for den. Dette Referat er ikke udtømmende, men kun en Gengivelse af det væsentlige. — *Guldberg* sagde saa Farvel og gik ind hos Jens Hansen.

De Besøgende om Eftermiddagen var (her nævnes 14 Navne, deriblandt „mine Forældre og Broder“) . . . Da jeg havde spist min Aftensmad, saa jeg i „Avisen“, at fhv. Herredsfoged Wøldike var sat i Arrest og delte

Lokale med Ludv. Hansen; de fik Lov til at sidde sammen disse 2 store Kæltringer eller Bedragere, medens vi 5 Sogneraadsmlemmer maa være hver i sin lille Stue og tillige taale en hel Del Indskrænkninger.

Da jeg sammenlignede dette, fik jeg Lyst til at høre Hr. Øllgaards Mening herom, og Struwe hentede ham saa herop. Jeg spurgte Hr. Øllgaard, hvad alle de Indskrænkninger skulde til overfor os, hvorfor der ikke maatte komme mere end én herop ad Gangen i Besøgstiden, hvorfor vi ikke maatte ryge en Cigar eller drikke en Bajer, hvorfor vi ikke kunde sidde nogle Stykker sammen i en Stue — det saa løjerligt ud, syntes jeg, naar saadanne 2 Kæltringer som de fornævnte fik Lov at dele Værelse sammen og rimeligvis kunde benytte mange forskellige Ting til deres Adspredelse eller Fornøjelse. Hr. Øllgaard svarede, at han ikke kunde anderledes, naar han ikke vilde gøre sig helt umulig som Embedsmand, han havde haft Ubehageligheder nok i denne Sag, var blevet skældt nederdrægtigt ud i „Avisen“, havde faaet Irettesættelser for sin Optræden osv.. Jeg bad ham huske paa Sammenligningen med de to nævnte i København, men derover blev han næsten ivrig. Han vidste ikke noget om det, men jeg kunde jo skrive derind og forhøre mig om Sagen (*Note*: . . . „sende os til Sorø, saa kunde vi prøve, om der blev bedre. Tog Øllgaard Hatten op, fik han Prygl, lod han den ligge, fik han ogsaa Prygl“); dertil erklærede jeg, at dette fandt jeg ikke Spor af Anledning til, hvorfor jeg drog det frem, var, fordi det altid interesserede mig at gøre Sammenligninger, ogsaa naar det drejede sig om et Par arresterede Bedragere og 5 arresterede Sogneraadsmlemmer, der ikke var nogle Bedragere. Forhandlingerne førtes i lang Tid mere og mere roligt, navnlig gik Hr. Øllgaard ud fra, at i et Arresthus som dette maatte der være Ro for Forbrydernes Skyld, og derfor kunde det ikke tillades, at for mange Besøgende kom ad Gangen, dog kunde det maaske lade sig gøre, at et Par

Stykker var her samtidig. En Time efter at Øllgaard var gaaet, gik jeg til Sengs.

Onsdag d. 23. Decbr.:

Det lod til, at min Samtale med Hr. Øllgaard ikke havde været uden Betydning, ialtfald fik Døren i Dag Lov til at staa uden at blive laaset. Vi var alle 5 i Gaarden paa én Gang at spadsere og kunde da drøfte mange forsk. Ting; det havde vi heller ikke før haft Tilladelse til. Kl. 9¹/₂ rejste J. Jensen, N. Larsen og N. Frederiksen . . . (Derefter Fortegnelse over 16 Besøgende i Løbet af Formiddag og Eftermiddag.)

Torsdag d. 24., Fmd. Kl. 9¹/₂ forlod Jens Hansen og jeg Arresten. Vi fik af Politibetjent Struwe Ordre til at møde igen Mandag den 28. December.

Efter Samraad med Sagfører Svendsen m. Fl. blev den Bestemmelse taget, at vi igen skulde prøve at faa Fogden til at afsige en Kendelse angaaende, hvorvidt Afsoning kunde finde Sted eller ej. — Mandag Morgen mødte altsaa Sagfører Svendsen med Vidner for paa mine Vegne at protestere imod, at Afsoning fandt Sted, førend Fogdens Kendelse forelaa, og denne blev derfor begæret. Hr. Øllgaard nægtede dette. — Der blev saa sendt en Politibetjent ud for at hente mig; jeg havde lukket mine Døre i Henhold til Grundlovens § 81, der siger, at Boligen er ukrænkelig og Husundersøgelse ej kan finde Sted, med mindre der foreligger en Retskendelse; herpaa gjorde jeg gennem et aabent Vindue Politibetjenten opmærksom, og han kørte da strax igen.

Jeg havde saa Ro og Fred et Par Dage indtil Onsdag Morgen Kl. 9¹/₄; jeg gik da i min Gaard uden at ane noget, jeg havde været omkring i Staldene for at se til Dyrene, og det er rimeligt, at jeg i det Øjeblik gik og tænkte paa *Svin*; jeg havde nemlig en 3—4 unge Grisesøer, der var ved at fare, og jeg var lidt i Vildrede med, hvorledes jeg skulde skaffe Plads til dem

under disse Omstændigheder. — Saa lige med ét bliver Porten aabnet af en Gendarm, en lukket Vogn holder udenfor, jeg gik ind i min Stue, og da Vognen holdt for Døren, traadte jeg ud i denne; Politimesteren Hr. Øllgaard traadte ud af Vognen og erklærede, at han kom for at arrestere mig efter Amtmandens Ordre; jeg sagde, at han saa velsagtens havde en Kendelse; Øllgaard svarede intet hertil, men kom op af Trappen, trængte sig ved Siden af mig ind i Gangen og udtalte stolt: „Saa, nu er jeg inde!“ „Ja,“ sagde jeg, „det er rigtig nok, men det er ikke sket med min Tilladelse.“ „Vil De nu følge med?“, spurgte Øllgaard. „Ja, naturligvis, men det er vel tilladt, at jeg tager noget andet Tøj paa.“ — „Ja, værsgod!“

Jeg gik saa ind og fik Frakke og Støvler paa, sagde Farvel til min Kone og mine 2 smaa Piger. De stod i Vinduerne og saa helt forundrede paa den fine, lukkede Vogn, de to ridende Gendarmere samt Kusken, der sad paa Bukken. Det var Vognmand (Navnet) fra Ringsted, han saa usædvanlig mild og veltilfreds ud, var sikkert i et meget godt Humør; han var en Del rødmosset, men det var jo ogsaa temmelig koldt. Jeg har senere glædet mig over, at han ikke fik købt Folketingsmand P. Andersens Vogn paa Panteauktionen; thi saa kunde der jo været Mulighed for, at jeg havde kommet til at køre i denne til Ringsted, hvilket vilde ha'e været mig meget ubehageligt.

Naa, vi skulde saa til at køre. Hr. Øllgaard steg ind i Vognen, bad mig at tage Plads ved sin Side, Politibetjent Jacobsen satte sig saa lige overfor mig; den ene Gendarm var til Stede ved Vognen som Tjener, lukkede Døren, og saa rullede vi afsted. — Jeg har aldrig før i mine Dage kørt saa herskabeligt, for ikke at sige majestætisk, — tænk en Gang: Plads ved Siden af Kongens Foged + Politimester med en Politibetjent lige foran os, 2 ridende Gendarmere i fuld Oppakning, vel sagtens ogsaa med skarpladte Karabiner, som Tjenere

og saa til Kusk saadan en høflig, mild og venlig Person som [Vognmanden fra Ringsted] er — ialtfald ved saadanne højtidelige Lejligheder.

Paa Vejen til Ringsted saas mange Mennesker; ved hver Gaard, ved hvert Hus stod Folk og betragtede os med en vis Opmærksomhed. „Se, hvor Folk er nysgerrige,“ sagde Hr. Øllgaard, — „Ja, det er jo ikke saa underligt,“ mente jeg, „Folk paa Landet er ikke van til at se noget saa højtideligt; men hvorfor har De nu taget de to med, som rider her bag efter?“ — „Jo,“ sagde Øllgaard, „det skal jeg sige Dem; jeg vidste ikke, hvordan det vilde gaa ude hos Dem, om vi skulde bruge Magt f. Ex., og i saa Fald var det godt at ha'e et Par Udridere, der i en Fart kunde skaffe Forstærkning, hvis det var nødvendigt.“ — „Naa, saa De har tænkt Dem Muligheden af, at vi skulde villet slaas — nej, det antager jeg nok vil vare en Tid endnu.“ — „Ja, det er nu ellers det eneste Middel, som Venstre har,“ mente Øllgaard, „for ellers faar I aldrig Magten.“ — „Ja, det er der vel ingen af os, der véd saa bestemt endnu.“

Ved Ringsted stod en Flok Gendarmer; det var *Forstærkningen*, som der nu ikke blev Brug for. — Der var ikke saa faa Mennesker paa Gaden, særlig var Torvet tæt besat. Vi svingede ind for Raadhustrappen, var snart ude af Vognen, gik ind, og jeg blev afleveret til Struwe, der fulgte mig op paa mit gamle Værelse, Dørene laasedes, og Hr. Øllgaard med sine Gendarmer kunde glæde sig over, at jeg nu sad i god Forvaring. — Jeg selv, ja, jeg sørgede ialtfald ikke, tværtimod.

Tiden gik som sædvanlig meget godt, jeg havde Besøg af Højmark, Svendsen, Chr. Petersen, Fjenneslev, m. Fl.

Næste Dag indtraf noget Nyt. Jeg gik hele Formiddagen i min Celle uden at se eller høre et Menneske; jeg vidste, at Sagfører Svendsen var i Forhør, og jeg kan ikke nægte andet end, at de 2—3 Timer den Formiddag var de mindst behagelige, jeg tilbragte i Arresten. Denne Uvished om, hvad der foregik, gjorde, at jeg ikke

rigtig kunde komme til Ro. Jeg tænkte: Mon virkelig Lovløsheden skal være blevet saa stor, at Svendsen og Christophersen skulde blive ført i Arrest. Øllgaard havde jo ladet til, at de og jeg kunde vente det værste, f. Ex. 6 Gange 5 Dages Vand og Brød. Dette troede jeg nu ikke — men alligevel dette: „Hvad bliver det til?“, kom igen.

Imidlertid, Kl. 1 kom min Faer, saa fik jeg lidt Klarhed over Stillingen; men samtidig fik jeg en meget sørgelig Meddelelse om, at Oskar Madsen var kommet saa ulykkelig afsted hos Anders Sørensen, Nordrup. Den afdøde Hans Petersen var en meget god Ven af mig — Oskar Madsen betragtede jeg ogsaa som min Ven. Denne sørgelige Tildragelse gjorde mig derfor meget ondt.

Svendsen og Christophersen havde været i Forhør, medens der ikke blev afholdt noget Forhør over mig; hvorvidt der nu skal rejses Tiltale imod os, det vil Tiden vise.

Nytaarsaften kom min Kollega, N. Frederiksen, op til mig og underholdt mig en Tid. Nytaarsdag havde jeg mange Besøgende. Tiden gik fortrinligt.

Om Lørdagen havde jeg næsten ventet at komme ud, men da Klokken nærmede sig de 10, blev jeg hentet ind paa Kontoret, og det blev da meddelt mig, at Amtmanden havde sendt en ny Resolution, hvori det hed, at jeg skulde hensidde 6 Dage i simpelt Fængsel for at afsone 25 Kr. Saa kunde jeg altsaa igen tage den med den fornødne Ro.“

(Forklarende Noter af Forf.: De i Ole Hansens Dagbog nævnte Personer er, som det fremgaar af Notaterne, dels Medlemmer af Bringstrup-Sigersted Sogneraad, dels Landboer fra Ringstedegnen. F. L. A. S. Øllgaard var By-, Herreds- og Birkefuldmægtig i Ringsted fra 1872—88, derefter Birkedommer i Amager Birk. — Oskar Madsen var den kendte Forfatter og Journalist, den Gang kun 19 Aar; han havde gjort Bekendtskab med Ringstedegnens Bønder gennem Studentersamfundet. Den „meget sørgelige Meddelelse“, der i foranstaaende er knyttet til hans Navn, var en Tildragelse,

der Nytaar 1886 udspillede i en Gaard i Nordrup, hvor Oskar Madsen i et Anfald af Kaadhed rettede et Gevær, som han troede var uladet, mod den unge Gaardejer Hans Petersen, Tvindelstrup, og dræbte denne. — Sagfører *Niels Svendsen* (f. 1858 — d. 1925) var Sagfører i Ringsted fra 1885, senere Bankdirektør, Ejer af Bjernedegaarden og Kjærup ved Ringsted. — Læge *N. Christopher* (f. 1839 — d. 1913) var praktiserende Læge i Ringsted fra 1881 — 93, deltog 1897 som Frivillig i den græsk-tyrkiske Krig. — Pastor *Guldberg* var Sognepræst i Bringstrup-Sigersted fra 1884 til 1898. — Provst *F. V. Andersen* (f. 1820 — d. 1910), som O. H. havde ønsket at tale med personlig, var Sognepræst i Ringsted fra 1871—94 (en Søn af ham er Prof. Vilh. Andersen) og Provst for Ringsted og Alsted Herreder, til hvilket sidste Bringstrup hørte. Kapellanen, hvis Navn ikke nævnes, maa være *Th. Hansen*, der 1. August 1885 (da 27 Aar gl.) var ansat i Ringsted, hvor han virkede til 1897, da han udnævntes til Sognepræst i Præstø, hvorfra han tog sin Afsked 1927. — „*Pottelars*“ var Kendingsnavnet paa en Smaa-handelsmand, Lars Christensen, der boede paa Egerup Mose ved Ørslevvester; han kørte rundt og forhandlede Lervarer og var som alle den Gang stærkt politisk interesseret, hvad hans Tilbud om at „lade sig stille“ tydeligt nok viser; i mange Maader en Original, siger hans Samtidige. — *Wøldike*, hvis Forhold der hentydes til, var en nordjysk Herredsfoged, der forgreb sig paa offentlige Midler; han døde i Horsens Tugthus 1887.)

De efter 1885 følgende Aar i Ole Hansens Liv falder udelukkende paa den hjemlige Virkeplads. Men hans Navn er ved de foran skildrede Tildragelser i Virkeligheden blevet landskendt. Allevegne i frisindede Kredse nævntes hans Navn med Anerkendelse. „Ole Hansen havde gjort det, som vi egentlig alle ønskede at gøre, men savnede Evne eller Mod til,“ udtalte en af hans ældre Samtidige fra den Periode. Paa sin egen Egn yder han en Indsats angaaende et Foretagende, som alle Dage stod hans Hjerte nær, Bladet „Ringsted Folketidende“. Dette Blad var stiftet 1871 af den senere baade som Politiker og Præst bekendte P. Chr. Zahle, en original og i mange Maader vel udrustet Personlighed, der selv i 1878 havde trukket sig tilbage fra Redaktionen, som var overtaget af en af den paafølgende Tids hidsigste

Penneførere, R. P. Jensen. Han havde kastet sig haardere ud i den politiske Kamp end nogen af sine Samtidige, og sluttelig var der blevet Bladet paaført saa mange Processer med paafølgende Bødestraffe, at det var nødvendigt, hvis det økonomiske Grundlag for Bladet skulde opretholdes, at Egnens Befolkning traadte til. Baade ved denne Lejlighed og ved et senere Skisma i Bladet var det Ole Hansens faste og omtænksomme Handedygtighed, der i høj Grad bidrog til Tilvejebringelse af et sikkert Grundlag. Egnens Folk glemte aldrig Ole Hansen dette. Næppe noget Sted havde han trofastere Vennekreds baade i gode og onde Dage end indenfor Rækken af de Mænd, der stod om dette Blad.

I det økonomiske Arbejde paa Ringstedegnen deltog han ligeledes med Liv og Lyst i disse Aar. Han var som oftest Ordstyrer ved Landboernes Møder, og naar Afgørelserne sluttelig skulde træffes, vejede hans Opfattelse tungt til. Paa Ringstedegnen kunde man mærkeligt nok ikke, som de fleste andre Steder, til at begynde med enes om at oprette et *Andelsslagteri*, men gik i 1889 til Oprettelsen af et Aktieslagteri. Ole Hansen sad selv tredje i dette Slagteris Forretningsudvalg. Under det paafølgende Aars store Prøvsanskeligheder og paa-gaaende Konkurrence fra private Opkøberes Side maatte dette Slagteri standse, og efter at et privat Foretagende andet Steds havde søgt at opretholde det som Filial, saa' det en Tid ud, som om Slagteriet skulde helt nedlægges og Oplandets Produktion deles mellem to Nabolagterier. Paa det afgørende Møde om denne Sag satte Ole Hansen imidlertid stærkt ind mod enhver forhastet Afgørelse, og overfor Paastanden om, at det kun var Byboerne, der havde Interesse af at faa Slagteri i Ringsted, udtalte han bl. a.: „Det er Landboerne, der skal levere Svinene, men der er jo dog ikke noget ondt i, at vi gavner de Folk, vi ellers paa saa mange Omraader skal arbejde sammen med.“ Disse Ord, der vidnede om hans dybe Samfølelse med den By, som fra Barndommen

havde været „Købstaden“, blev afgørende, og de blev heller aldrig glemt i Ringsted, der i de følgende Aar blev og den Dag i Dag er Stedet for et af Sjællands største Svineslagterier, Egnens betydningsfuldeste Produktionsforetagende. Denne Forstaaelse mødte man Gang paa Gang Udtryk for hos Ole Hansen. Ved en bestemt Lejlighed (Sølvbrylluppet 1906) gav Ringsted Købstad officielt Udtryk for sin Opfattelse af Ole Hansens Betydning i dette Forhold, idet Byens Borgmester overbragte ham en Hilsen fra Ringsted — med Tilføjende: „O. H. har altid været Ringsted By en god Mand, der mange Gange har bragt Ting i Lave for vor By.“ Da Ole Hansen nogle Aar senere talte i den da nyopførte Pavillon, i hvilken Sjællandske Landboforeningers Mænd nu hver Sommer samles, aabenbarede han atter i sine Udtalelser sin Samhu med Købstaden, idet han ved Omtalen af det nye Foretagende sagde: „Ringsted By har sikkert ikke tænkt paa sig selv alene med den Pavillon, men ogsaa tænkt paa at ville vise Omegnens Landboere en Opmærksomhed.“ Den Gang tænkte man vel ikke paa, at Stedet en Gang *skulde blive* Midtpunktet for de sjællandske Landboforeninger.

I Ole Hansens Livsløb danner Aaret 1890 det i alle Henseender afgørende Skel.

Ikke alene blev Ole Hansen i 1890 valgt ind i Bestyrelsen for Den sjællandske Bondestands Sparekasse. Men hen paa Sommeren 1890 skete der det, at Lejrekredsens mangeaarige Folketingsmand, Greve *Holstein Ledreborg*, nedlagde sit Mandat med den Begrundelse, at Forudsætningerne for hans Deltagelse i Politik var bristede nu og i Fremtiden. Grev Holstein udtraadte d. 12. Juni. Valget udskreves til d. 29. Juli. Venstre var overmægtigt i Kredsen (ved Valget d. 21. Januar 1890: V. 1191, H. 286). Men der var Delingslinier baade af politisk og personlig Art indenfor Partiet. Det tegnede

til, at der skulde blive to Venstrekandidater (Dønnergaard fra Ousager og Rosleff fra Lille Karleby). Men mellem Vælgerne var der et stærkt Ønske om Samling — en Samling, der som Forholdene laa ikke kunde ske om nogen af de nævnte stedlige Mænd. Under disse Omstændigheder fandt nogle af Kredsen's ledende Venstremænd Løsningen gennem en Henvendelse til Ole Hansen, der lovede at stille sig, hvis de andre Kandidater vilde trække sig tilbage. Da Ole Hansen havde talt paa et stort Møde i Lejre, sagt bl. a. de Ord: „Jeg stiller mig for at hævde Grundlovens rette Forstaaelse“ og redegjort for sin Opfattelse af alle de foreliggende Stridsspørgsmaal, erklærede de to Mænd, at de trak sig tilbage. Paa Valgdagen — det var jo i den fælles, offentlige Valghandlings Tid — udtalte Ole Hansens ordførende Stiller: Fortsat Kamp mod Provisorismen og for gode Reformere — det er det Grundlag, hvorpaa vi valgte Grev Holstein, og det er paa det Grundlag, vi i Dag vælger Ole Hansen. Denne Stiller var L. P. Jensen (Eliassen), Nr. Hyllinge. Hans Ord gav Baggrunden for Ole Hansens Valg. Den Dag Ole Hansen sænkedes i sin Grav paa Bringstrup Kirkegaard, stod L. P. Eliasens Søn, Willemoes Eliassen, ved Graven og bragte Lejrekredsen's Hilsen til den bortgangne Fører.

Ole Hansen sad 19 Aar i Folketinget. Sin første Tale holdt han d. 12. November 1891. J. C. Christensen og den sydfynske Folketingsmand H. Rosager havde d. 14. Oktober 1891 indbragt et Forslag om, at der kunde ydes Sogneraadformændene et Vederlag af indtil 25 Øre aarlig af hver af Kommunens Indbyggere; hvis man ønskede at yde mere, skulde Amdsraadets Samtykke indhentes. Der henvistes til, at Sogneraadene siden 1867 havde faaet „et overordentlig forøget Arbejde“; allerede i 1867 havde man paaænk, at der kunde ydes 4 Rigsdaler pr. 100 Indbyggere; men dette Forslag havde ikke samlet Flertal. Ole Hansens Tale om denne Sag var forholdsvis kort, men stærkt præget af, at han befandt

sig paa et Omraade, hvor han følte sig hjemme. Det er — udtalte han — paa Tide, at Lovgivningsmagten, samtidig med, at den paalægger Sogneraadene et stort Arbejde og Ansvar, ogsaa tillægger dem større Ret og Myndighed. Han ønskede, at der slet ikke skulde være nogen Begrænsning i Sogneraadenes Ret til at fastsætte disse Vederlag; thi „gennemgaaende er det rolige og besindige Mænd, der sidder i Sogneraadene.“ Ministeren havde indvendt, at det var en Ærespost, der ikke skulde lønnes. Hertil svarede Ole Hansen, at det forstod han ikke; en Ministerpost var dog den højeste Ærespost i Landet, og den forlangte ingen skulde være ulønnet, Ministeren (Ingerslev) svarede, at han mente ikke, det var nye Embeder, man vilde oprette. O. H. tog ikke Ordet paany, da Ministeren var bleven gendrevet fra anden Side (Berntsen og J. C. Christensen). Ole Hansen var Medlem af Udvalget, om Sagen (Forlaget vedtoges med en Nedsættelse fra 25 til 15 Øre og med en Tilføjelse om, at Beløbet intet Steds maatte overstige 250 Kr.).

Under de senere Kampe i vort Land er det ofte fra Modstanderes Side blevet stærkt fremhævet, at Ole Hansen først og fremmest følte sig som Repræsentant for Gaardmandsstanden. Helt urigtigt er dette vel ikke; men han følte sig ikke ensidigt som saadan. Han kendte saa meget til det dygtige og flittige Arbejde, der udførtes i danske Smaabrugethjem, at han interesserede sig stærkt for ogsaa at styrke disse Hjemmes Evne. Allerede i Samlingen 1893—94 var han Medforslagsstiller til et privat indbragt Forslag, der tilsigtede at hindre Nedlæggelse af Husmandslokker. Vi mener — udtalte han ved Sagens 1. Behandling —, at saadanne smaa Jordbrug er et overordentlig stort Gode, og vi har Brug for mange flere af den Slags smaa Brug, end vi har nu. Han regner endnu med de ganske smaa Brug (2—3—4 Tdr. Ld. til 1—2 Køer), men en Forbedring er Hovedformalet med Forslaget. Nedlæggelse af disse smaa

Brug er Tab for den mindre Mand i første Linie, men i anden Linie er det ogsaa et Tab for Landbruget i dets Helhed.

Ole Hansen, som sad inde med en ganske betydelig Viden om vore gamle Fyndord, anvender ikke ofte saadanne; men ved denne Drøftelse i 1893—94 tager han ét frem, der godt kunde lyde, som det stammede fra hans Ungdomsskoletid. „*Dyrenes Røgt viser Menneskenes Kløgt*,“ siger han og ud derfra taler han om Børnenes Oplærelse i de smaa Hjem og den store Betydning, dette har. I en temmelig hvas Replik til en Kritiker af Forslaget indbyder han denne til en Tur ud paa Sjælland, hvor i Snesevis af gode Huslodder er forsvundne. Og overfor en Bemærkning om, at vi har Huslodder nok, udbryder han: Naar vi har 80,000 jordløse Husmænd og Indsiddere, forekommer det mig, at vi kunde have Brug for en hel Del flere Huslodder end dem, vi nu har. Disse Udtalelser viser os tydeligt hans stærke Samfølelse med de smaa Jordbrugere. Han saa' maaske ikke saa teoretisk paa det som mange senere Reformatorer, han mente vel ogsaa senere i Tiden, at der var Perioder, hvor en maadeholden Fremgang var at foretrække for det stærke Fremstød. Men han var ikke i Tvivl om, hvilken Vej Linien skulde føres.

Hans Hovedindlæg i den offentlige Drøftelse i den betydningsfulde Rigsdagssamling 1893—94 blev dog den Tale, han som en af de 14 udtraadte forhandlende Venstremænd holdt imod det storpolitiske Forlig, der blev Afslutningen paa den 9-aarige Kamp om Provisorierne. Det vil være naturligt at meddele et fyldigt Uddrag af denne Tale, fordi den baade er en Afslutning og en Indledning. Den blev holdt den 1. April 1894 under eneste Behandling af Fællesudvalgets Indstilling angaaende Finanslovsforslaget for 1894—95 (Folketings-tidende Sp. 5233 og flg.).

„Hvis dette Forslag vedtages, ser jeg deri en Betegnelse af, at Folketinget underkaster sig, falder paa Knæ for Retsbruddets Mænd,

for det provisoriske Regimente her i Landet. Vi hverken maa eller kan dog glemme, hvad det er, der er passeret her i Landet i en længere Aarrække. Jeg skal ikke her opholde mig ved Ting som dette, at denne Regering og dette Parti, som har støttet den i disse Aar, har forfulgt politiske Modstandere ved Afskedigelser og Fængsling; men der er dog en Ting, jeg gerne vilde fremdrage, og det er, at denne Regering med Støtte af dette Parti i 9 Aar har regeret i Kraft af provisoriske Love, provisoriske Finanslove, i 9 Aar har tilsidesat Folketingets Lovgivnings- og Skattebevillingsret. Og ikke nok hermed, men den har ogsaa i disse Aar øst Landets Penge ud, Million paa Million til provisoriske Foranstaltninger, om hvis Værd for Landet, der hersker den allerstørste Tvivl omkring i Befolkningen. Jeg kan derfor ikke se rettere end, at et Forlig paa det Grundlag og med denne Regering er den største Ydmygelse, der nogensinde er tilføjet det danske Folketing. Man hører jo undertiden den Tale om Ansvar, man hører den Tale om, at Folketinget her ikke kan paatage sig Ansvar for at blive ved under de nuværende Tilstande. Jeg ved, at denne Tale beror paa en Misforstaaelse, for lad os dog være enige om det, at Ansvar for disse elendige, ulykkelige Tilstande hviler kun et Sted, og det er hos denne Regering og det Parti, som har støttet dens Politik. Det er muligt, at Venstre her i Landet ogsaa har begaaet sine Fejl, at Venstre til Tider har stillet sig paa et noget for stærkt, noget for skarpt ensidigt Standpunkt. Jeg siger, det er muligt, jeg tør i alt Fald ikke benægte det, men paa den anden Side mener jeg dog at turde hævde, at Venstre aldrig nogensinde har stillet sig paa saadanne Standpunkter, som kunde berettigede Regeringen til at gaa den Vej, som den har gjort. Jeg for mit Vedkommende ønsker gerne at komme ud af disse ulykkelige Tilstande, jeg ønsker gerne et Forlig, men det skulde saa være et Forlig, som kunde bære, et Forlig, hvormed man kunde sige, ikke at den og den havde sejret, men at Grundloven havde sejret, og at Retten havde sejret her i Landet. Dette tror jeg ikke kan siges om dette Forlig her, jeg tror, at det Forlig, der nu skal sluttes, vil bære Spire i sig til ny Strid og nye Kampe i vort Land . . .

Naar dette Forlig vedtages og Regeringen faar denne Finanslov . . . saa har Folketinget efter min Mening lidt den største Ydmygelse, som det nogensinde har lidt.“

Talen er som en Afslutning paa et Tidsafsnit i Ole Hansens politiske Udvikling; det faste og bærende Punkt i den er den stærke Understregning af, at Retskrænkelserne ikke var sonet, derfor var det opnaaede Resultat uholdbart. Den danner Indledning, forsaavidt som den

Ole Hansen fotografert i sin Gaard 1901.

siger, at han ogsaa har ønsket et Forlig, men et Forlig som kunde bære. Nu viste det sig — omend der endnu gik 7 Aar, i hvilke der oparbejdedes et nyt Flertal —, at Forliget *kunde* bære. Ole Hansen har ikke i en senere Periode af sit Liv udtalt sig om Forliget, men andre, som stod i en ikke mindre skarp Opposition til det, har i 1915 erkendt, at „det var ingen ringe Handling.“

Hans Ord og Holdning fik stor Betydning og øvede en stærk Indflydelse paa Sjællændernes Holdning overfor Forligspolitikken. Han sluttede sig fra 1895 til det ny Parti, der nærmest paa Folketingsmand *A. Peschke Kœdts* Initiativ dannedes under Navnet Venstrereformpartiet. Medlem af Finansudvalget og Ordfører for Tillægsbevillingsloven var han fra 1892, og 1900 blev han Medlem af den store Skattekommission, hvis Maal var at tilrettelægge et nyt og retfærdigere Grundlag for Landbeskatningen.

Aarhundredet skiftede, og Juli 1901 skiftede det politiske System i Danmark. Der var ikke mere Vej udenom det parlamentariske System.

Ole Hansens Udnævnelse til Minister i 1901 bidrog for Sjællands Vedkommende i høj Grad til at give Systemskiftet dets Præg. De to Navne, der havde særlig Klang blandt de sjællandske Landboer, var Hørup og Ole Hansen, men i den sidstnævnte saa' Landboerne omkring Aarhundredskiftet i særlig Grad *deres egen*. Sagens almindelige Betydning har jeg omtalt i det foregaaende. Naturligvis skumledes der lidt hist og her. Særlig aandrig var Vittighedspressen dog ikke, naar den om den ny Landbrugsminister kun kunde afpresse sig selv følgende: „Ole Hansen gør sig svært i Kongens Klæder — thi de er nemlig syet hos Lejres Landsby-skræder.“ En Fortælling om, at den ny Minister var kørt hjem fra Ringsted Station til sin Gaard med Gaardens Kulvogn, kunde ikke vække Opmærksomhed blandt

Ole Hansens egne, højst hos Folk, der saa mere paa det ydre. Ole Hansen ændrede intet i sin ydre Form efter sin Ophøjelse. Men selvfølgelig har han haft sine Overvejelser m. H. t. sin offentlige Fremtræden. Han vidste, at han mere end nogen af de andre Ministre var under Offentlighedens Søgelys. Ministeriets ivrigste Modstandere — med det gamle Højreblad „Vort Land“ i Spidsen — skaanede naturligvis ikke ham saa lidt som nogen andre af de ny Ministre, men trøstede sig med, at Ministeriet næppe vilde blive mere end „af en Jagt-rubbers Varighed“.

I det Festskrift, som udgaves i Anledning af Folkets Takketog for Systemskiftet, havde Ole Hansen skrevet de faa Linier: „*I Fremskridtets Tjeneste haves Brug for alle gode Kræfter i vort Folk.*“ Hans første store politiske Tale paa Ministeriets Vegne faldt nøje i Traad med de Grundsynspunkter, hvorefter Landbodemokratiet havde arbejdet i det forudgaaende Tidsrum. Den blev holdt i Aalborg den 8. September 1901, og i denne Tale opstilledes som et Maal for det ny Ministeriums Politik at indføre den lige og almindelige Valgret til Kommunalraadene. Hidtil havde jo de store Gaardmænd og Jordbrugere behersket „den store Halvdel“ af Sogneraadene. Talen mødte nogen Modstand; men de fleste var enige om at erkende, at saaledes maatte det være, og selv om det — med det daværende privilegerede Landsting — maatte tage Tid, saa naaedes Maalet dog i Ole Hansens Ministertid. Lige Ret og lige Pligt skulde følges ad.

Han tog støt og sikkert paa de administrative Spørgsmaal, og i Landbolovgivningingen var det ogsaa Husmands- eller Jordlovgivningen — derunder bl. a. Spørgsmaalet om en særlig Skole for smaa Jordbrugere — samt *Tiendeloven*, der optog ham i hans Ministertids første Aar. Ole Hansen har utvivlsomt følt det som en historisk-politisk Mission at sætte Kraft ind for en Lovgivning om Tiendens Afløsning. Ved den Fest, der ved

hans Bortrejse fra Ringstedegnen holdtes for ham og hans Familie i Ringsted, udtalte han bl. a.: „Min Far stod støt i de gamle Bondevenners Rækker. Jeg har selv som Dreng siddet med den største Opmærksomhed og hørt paa de Gamles Tale om Hoveriet og Tiendeydelsen paa Marken.“

Senere i Tiden har der rejst sig adskillig Kritik mod Tiendelovens Vedtagelse. Men de, der rejser Modstanden, glemmer med eller mod deres Villie den historiske Baggrund for denne Lov. Der laa mellem Ole Hansens Papirer et Par Breve, der er sendt ham netop efter denne Lovs Vedtagelse. Opbevarelsen af dem viser, hvilken Betydning Ole Hansen har tillagt dem. Ole Hansens gamle Medarbejder i Sorø Amtsraad og personlige Ven, *Johs. Feldthusen*, sendte et langt Brev, af hvilket her skal anføres: „Jeg vil bringe Dig min Lykønskning til denne Rigsdagssamlings Resultater og allermest til Tiendelovens Gennemførelse. Det var aabenbart den vanskeligste at gennemføre, da det rykkede stærkest i den noget slappe Finantskasse og havde saa mange aabenlyse og skjulte Modstandere. Det er jo ret mærkeligt, at der skulde en Bonde til at være Banebryder for [en Frigørelse fra] den ældgamle og unaturlige Byrde, som endnu hviler paa Bondejord. Ja, nu er den Byrde tilligemed Hartkornsskatten afskaffet. Saa i den Henseende er det visselig den betydningsfuldeste Rigsdagssamling siden selve Grundlovens Givelse. Dit Navn er jo dermed knyttet sammen med Tiendens Afskaffelse og vil bevares, saalænge der er et Danmark til. Jeg tror jo nok, Du kan taale at bære det, men glem ikke at takke Gud for, at han lod dig bruge som Redskab til at udføre den store Gerning i det danske Folk Venlig Hilsen fra os til Dig og din Hustru. Din hengivne *Johs. Feldthusen*. (Brev af 17. Maj 1903.)

Og i et Brev fra *H. P. Nielsen*, Langesminde pr. Oure, af 20. Maj 1903 hed det: „(Jeg tør vel sige) Gode Ven! særlig vil jeg lykønske Dig personlig i An-

ledning af Tiendelovens Vedtagelse, hvorved den sidste synlige Rest af Bondestandens Fornedrelse vil blive fjærnet. Fornøjeligt er det, naar en for over Hundrede Aar siden begyndte at løse Bondens Trællekaar, at en Bonde saa, som Medlem af Kongens Raad, kan faa udslettet de sidste synlige Rester af Fornedrelsen og endda vedblive at være Bonde i Ordets bedste Forstand. Tak for allerede udført Arbejde og Held og Lykke til Fremtiden“

Disse Breve er kendetegnende for den Stemning, der raadede i de videste Kredse af Landbefolkningen omkring Aarhundredskiftet.

Om Sommeren efter Udnævnelserne til Minister foretog han sin vistnok første Udenlandsrejse — til Norge —, hvor han over alt, hvor han blev kendt, blev modtaget med den venligste Opmærksomhed. Pressen bragte Interviews med ham og skildrede hans Personlighed.

Den Tale, der i et af hans første Ministeraar vistnok vakte størst Opmærksomhed, blev holdt ved en Dyrskuemiddag i Kærehave Skov ved Ringsted 1902. I denne smukke lille Skov, hvor Ringstedegnens Landboer gennem lange Tider havde holdt deres aarlige Sommerstævner, var han — for første Gang som Minister — indbudt i Forsommeren 1902. Vort Landbrug havde i Slutningen af 80'erne og op igennem 90'erne været ude for en af de sværeste Kriser, det har gennemlevet, med svigtende Markeder, nedadgaende Priser og faldende Værdi for Landejendommene. Den store Omdannelse til Andelsdrift var nu paa det nærmeste fuldbyrdet, og man stod i Forventningen om varige Virkninger af de skete Ændringer. Ved Sammenkomsten i Kærehave, hvor hans Landsmænd i snævreste Forstand, flokkedes om ham, blev der talt for ham, og som Svar holdt Ole Hansen da en Tale, i hvilken han vendte sig mod Forsagtheden og de høje Klager. Nu — sagde han — var der ikke mere Grund til at se sort, det gik helt godt. Alle studsede, nogle foragedes, mange sluttede sig til.

Meningerne var dog stærkt delte i den Diskussion, der opstod efter Talen.

Men 7 Aar efter tog den daværende Formand for Landstinget, Forpagter *Sonne*, der selv havde gjort Kampagnen i 1890'erne med, sig for at opgøre denne landbrugsministerielle Tales Plads i Udviklingen og dens Betydning for denne. Der var Penge i Ole Hansens Tale, sagde *Sonne*, mange Penge; nu kom Opgangen, sagde man indbyrdes; nu blev der Priser paa Jorden; Landmændene smed Krykkerne paa de Køkkenmøddinger, hvor saa meget andet var landet. *Sonne* mente selvfølgelig ikke med disse Ord, at Ole Hansens *Tale* vendte Skuden. Men den klarede Luften forude, den styrkede Selvtilliden og hjalp den begyndende Opgang et Skridt fremad.

Partipolitisk kan det godt være, at denne Tale ligesom fortegnede Baggrunden for den af Tidens Udvikling nødvendiggjorte *Skattereform*, der kom Aaret efter, en Reform, som med Styrke havde været krævet gennem Nedgangstiden, og som Ole Hansen selv havde øvet medbestemmende Indflydelse paa gennem sit Arbejde i den store Skattekommission. Strax efter 1903 rejste der sig jo en ret hæftig Modstand mod de nye Skatte-love. Men utvivlsomt har *Sonne* alligevel Ret i sin Karakteristik. — Der er fra den samme Periode bevaret et Brev fra den daværende Forstander for Tune Landboskole, *J. Brink-Lassen*, i hvilket denne paa en given Anledning betegner Ole Hansens Udtalelser i Kærehave som „ikke alene forsvarlige, men saglig korrekte“.

I de følgende Aar kom jeg Ole Hansen paa nærmere Hold. Det var paa hans Foranledning — han var Formand for det Aktieselskab, der udgav „Ringsted Folketidende“ —, at jeg blev dette Blads Redaktør.

I Sommeren 1903 og ogsaa senere deltog jeg som Referent i adskillige Møder i Lejrekredsen og fik dér

et stærkt Indtryk af det hjertelige Forhold, der var mellem Ole Hansen og hans Vælgere. Jeg husker fra disse Møder særlig to Mænd, hvis uskrømtede Beundring for og Kærlighed til Ole Hansen var et af de smukke Træk af Hengivenhed, der saa ofte afspejler sig mellem Vælgere og deres Tillidsmænd. De to Mænd var N. P. Nielsen, Indelukkegaard, og And. Jensen, Nørre Hylinge.

Vi kørte fra Forsamlingshus til Forsamlingshus i den landskabelig set saa smukke Kreds; der var godt Hus og god Stemning overalt. En Sommernat kørte vi hjem fra det aarlige Møde i den berømte Herthadal. Stemningen havde været fortræffelig, og Ole Hansen var i et næsten overdaadigt Humør. Han forkortede den lange Køretur — den Gang med Heste og Vogn — ved en Vrimmel af gamle Landsby-Anekdoter, særlig bygget over egne og de Gamles Oplevelser paa svundne Tiders Københavnsrejser ad Landevejen.

I et af sine Ministeraar foretog han sin vistnok eneste virkelige Udenlandsrejse — til England. Han gæstede Importhavnene, men han vendte sjældent i Samtaler tilbage til denne Rejse. Den var jo kortvarig, præget af at være en Mellemting af en privat og en halvofficiel Rejse. Ministersekretær var paa den Tid nuværende Amtmand *Valløe*, Rønne, der ledsagede Ministeren paa hans Rejse. En Samtale om Rejsen gav ved en Lejlighed Ole Hansen Anledning til at beklage, at han ikke som ung Rigsdagsmand havde søgt sig sproglig Kundskab. Læge N. Christophersen havde sagt til O. H., da han blev Folketingsmand: „Nu skulde De tage nogle Sprogtimer.“ Men — sagde Ole Hansen — hvem regnede vel den Gang med at faa Brug for Sprogkundskab; senere har jeg tit erkendt, at Doktoren havde Ret.

Fra sin Rejse medbragte Ole Hansen en morsom lille Erfaring, som han ved en følgende Lejlighed delagtiggjorde sine Landsmænd, Midtsjællænderne — eller rettere deres Koner — i. Han talte ikke nærmere om sin

Rejse; men han sagde: En Ting blev jeg opmærksom paa: De danske Husmødre kan af Englænderne lære, hvorledes det danske Flæsk skal steges. Den lille Tale gik vidt om i Pressen og naaede ogsaa de engelske Aviser.

Fritiden tilbragtes i Ministeraarene næsten altid paa Gaarden i Bringstrup. Her flokkedes Børnene om Søndagene, og her, hvor Venner fra By og Omegn gik ud og ind, var han en hyggelig og faderlig Vært. Her fejrede han d. 9. September 1906 sit Sølvbryllup, ved hvilket han og hans Hustru fik utallige Vidnesbyrd om den Hengivenhed, der næredes for dem. Officiel og privat Hyldest gik ind i hinanden. Men tættest lejrede sig Egnens og Sognets Folk om Hjemmet i Bringstrup. Mellem de mangfoldige Hilsener var en fra et Højskolepar paa Fyn, Nanna (Bergs Datter) og J. P. Kristensen-Randers:

For danske Bønder saa god en Tolk
er disse Bringstrup Ministerfolk,
de samme paa Hæders- og Højtidsdag
som i det jævreste Arbejdsdag.

Der var Hilsener fra Landets Konge som fra Hedens Husmænd.

— — Fra Nytaar 1905 var den politiske Himmel blevet overtrukket af tunge Sky lag. Sikkert forbitredes Ole Hansen forud derfor noget af den Opposition, der oparbejdedes blandt Husmændene. Ole Hansen var jo ikke en Mand af glatte Ord. Han mente at spore en systematisk Modarbejden af sine Planer fra Hold indenfor den hurtigt opvoxende Husmandsbevægelse, hvor han ikke havde ventet det. Hans Forhold til Husmændene er skildret i det foranstaaende. Hans Nedsættelse af en Husmandsskolekommission var et talende Udtryk for hans Forstaaelse af det Rigtige i at hjælpe Husmændene, som nu stod paa Overgangsstadiet, frem gennem et for dem særlig indrettet Oplysningsmiddel, en Husmandsskole. Da Kommissionen havde sluttet sit Arbejde, gav han en Fest for dens Medlemmer, og til denne havde

den kvikke falsterske Husmand *Jens P. Jensen*, Sortsø ved Stubbekøbing, skrevet et Digt, som var tilegnet Ole Hansen. Og den jyske Husmand *H. Kristensen Balle*

Sølvbryllupsgæster i Bringstrup d. 9. September 1906.
I Forgrunden Sølvbrudeparret.

fra Koldingegnen havde i et langt Brev tolket sin Taknemlighed baade for Deltagelsen i Arbejdet og for den smukke Sammenkomst.

Den politiske Agitation havde imidlertid i de følgende Aar givet store Dele af Husmandsbevægelsen en bestemt Farve, der slog igennem ved Venstrereformpartiets Sprængning 1905. Man regnede med at kunne faa Husmændene til Vælgergrundlag paa Landet for en særlig radikal Politik.

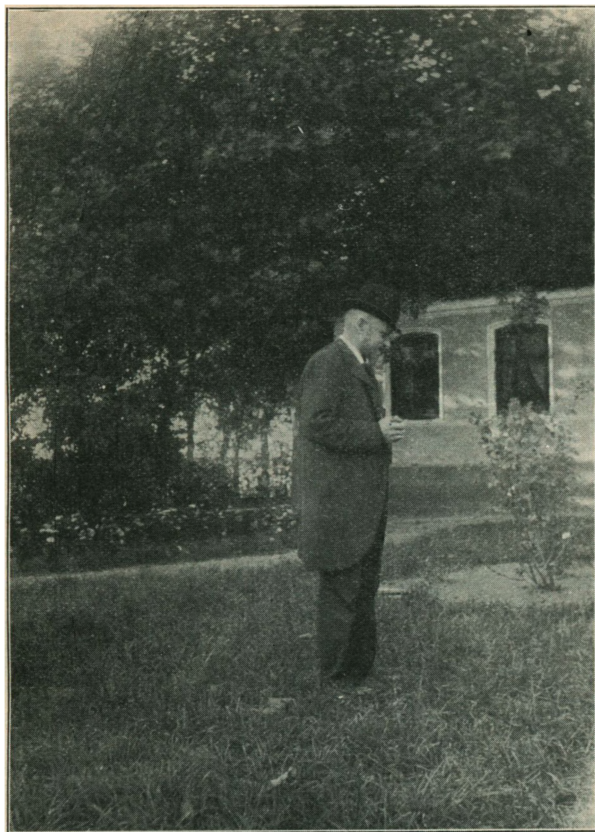
Ole Hansen betragtede Begivenheden i 1905 som et Frafald, der kunde faa skæbnesvangre Følger. Han tog under denne Situation haardt paa Modstanderne i Overbevisningen om sin Sags Retfærdighed.

I sin egen Kreds (Lejre) stod han endnu i 1906 stærk, om end den radikale Opposition satte kraftigt ind netop som en særlig Husmandsagitation. Stemmetallene blev d. 16. Juni 1906 for Venstre 942 — en Fremgang paa 12 St. siden 1903 —, for de Radikale, der stillede op for første Gang, 509 St. Fra Valget 1906 huskes hans Deltagelse i Valgkampen i Bjerrekredsen. Denne Kreds var i 1901 blevet erobret af J. Jørg. Jensen, Onsted, der da sluttede sig til Venstrereformpartiet. Da Jensen-Onsted ved Sprængningen i 1905 sluttede sig til de Radikale, opfordrede Venstrereformpartiet 1906 Gdr. *Jørgen Jensen, Klejs*, til at stille sig. Og Landbrugsminister Ole Hansen fik Indbydelse til at holde et Par Møder i Kredsen. Jensen-Klejs tog mod Ministeren, og det gjorde et tiltalende Indtryk paa Jensen-Klejs, at Ole Hansen strax, da de var kommet til Vogns, sagde: „Ja, vi to Bønder kan vel nok sige Du til hinanden.“ Møderne, hvor Ole Hansen talte, var overordentlig vellykkede, og paa Valgdagen viste Resultatet af det gode Arbejde sig deri, at Jensen-Klejs valgtes med 1118 St. mod Jensen-Onsteds 929 St. Jensen-Klejs, der nu efter Ole Hansen beklæder Landstingets Formandsstol, udtaler ved en given Lejlighed, at han altid har betragtet Ole Hansen som sin politiske Fadder.

Det paafølgende Aar (1907) deltog Ole Hansen som Minister i Frederik VIII.s Rejse til Island, en Tildragelse, der for ham som for alle Deltagerne blev en Oplevelse, der knyttede personlige Baand mellem Frederik VIII. og hans Mænd.

Af en helt anden Karakter blev Aaret 1908. Den Kritik, der længe havde været rettet mod A. Alberti som Minister, sigtede efterhaanden mod hans Forhold til den sjællandske Bondestands Sparekasse. O. H., som havde medoplevet hele den forrige Kampagne mod Sparekassen og set den helt forstumme, saasart Venstrereformpartiet ogsaa blev Samlingssted for de radikalere Elementer af Venstre, og som havde set alle Fløje acceptere Alberti som Minister, kunde kun se Kampen som en politisk-personlig Forfølgelse. Efter Jens Rasmussen,

Snertinges, Død, var han blevet Næstformand i Sparekassen. Fra sin langvarige Bestyrelsesvirksomhed vidste han, at hele Pantesikkerheden var efterprøvet. At der

Ole Hansen fotograferet i sin Gaards Have d. 10. September 1906,
Dagen efter Sølvbrylluppet.

forelaa et gigantisk Falskneri, som truede Sparekassens Tilværelse, blev for ham et knusende Slag.

Paa Syvaarsdagen for Systemskiftet var han samtidig med Alberti udtraadt af Ministeriet, og hans Ministergerning omtaltes fra alle Sider med den største Anerkendelse. *Bonden som Minister* havde staaet sin Prøve:

Hans Efterfølger blev ogsaa en Bonde, Husmand *Anders Nielsen* fra Tapdrup, og der var ingen, der undredes over, at den jyske Husmand gik ind, hvor den sjællandske Gaardmand gik ud.

Selv blev Ole Hansen ved sin Fratræden som Minister udnævnt til landbrugskyndig Direktør i Nationalbanken, en Stilling, som han dog nedlagde efter Kracket i Sparekassen.

Ved den før omtalte Lejlighed, hvor Ole Hansen saa tilbage over sit Livs Hændelser udtalte han: „Livet er en Vippe, snart gaar det op, snart gaar det ned. Det gælder om ikke strax at tabe Modet, fordi det gaar nedad.“ I hvor høj Grad Ole Hansen tabte Modet eller holdt det oppe, lader sig ikke afgøre med disse Ord. En Styrtso af Angreb i Pressen og paa Tinge satte ind over ham. Hans Svar var kun korte; han henviste med Rette til den officielle Undersøgelse, og her gav han fuld og klar Besked om alle Forhold. Der blev ikke Skygge af Mistanke siddende paa ham. I Opgangstiden havde han vel faaet mange „Venner“, der ikke var lige holdbare. Nogle gamle Venner trak sig vel ogsaa forskrækkede tilbage. Men andre kom i Stedet. Bringstrups Sognepræst, den uegennyttige og retlinede P. Severinsen, udtalte ved Ole Hansens Baare: „Jeg maa sige, at først da (efter Sparekassekracket) kom jeg til at interessere mig for Ole Hansen, som jeg aldrig havde været paa nært Hold, idet min Retfærdighedsfølelse oprørtes ved den meningsløse Maade, han behandlede paa, og idet jeg tillige lagde Mærke til den stilfærdige og mandige Maade, han tog Slaget paa.“

Ole Hansen har ment sin Stilling til denne sørgelige Sag udtømt med sine Forklaringer, afgivne under Ed til den kriminelle Undersøgelse, og sine offentlige Udtalelser. Jeg har ved adskillige Lejligheder bedt Ole Hansen om — af Hensyn til Eftertiden og Historien — at nedskrive sine egne Tanker og Iagttagelser fra de bevægede Tidsafsnit. At han har begyndt paa Arbejdet med at virkelig-

gøre en Plan i saa Henseende, har jeg under dette Arbejdes Udførelse faaet Vished for, idet jeg fra Slægten har modtaget de Optegnelser, som er benyttet foran under Afsnittet „Mit Barndomshjem“. Det, der dér er skrevet, er indledet med et „Forord“, der synes mig saa karakteristisk, at det bør aftrykkes her:

FORORD.

„Mange Mennesker lider af den Svaghed, at de altid, naar de overhovedet deltager i en Samtale, vil tale om sig selv. Det er næsten lige meget, hvad Emne Samtalen drejer sig om, saa skal saadanne Mennesker nok faa drejet det saaledes, at det bliver dem selv, der bliver Midtpunktet, hvormed det Hele drejer sig, og saa godt som altid er det naturligvis dem, der har vidst at træffe det rigtige, enten det har gjaldt Ord eller Handling. —

Mennesker, der saadan gaar op i sig selv, i deres eget jeg, bliver trættende at høre paa, og det ender med — og det som Regel meget hurtigt —, at ingen bryder sig om at høre paa dem eller lægger Mærke til deres Ord, selv om der af og til kan være et Guldkorn derimellem.

Ved Optegnelse af sine Livserindringer, hvor man jo ikke kan undgaa og det endda i stor Udstrækning at tale eller skrive om sig selv, faar det let Udseende af, at man lider af nævnte Svaghed, og jeg har af den Grund næret adskillige Betæneligheder ved at nedskrive mine Erindringer, og jeg vilde næppe have gjort det, hvis ikke saa mange af mine bedste Venner gentagende havde opfordret mig dertil. Mine Venner har meget stærkt fremhævet, at mine Livserindringer først og fremmest vil være af Interesse for min Familie og mine Standsfæller, de danske Bønder. Tillige har mine Venner gjort gældende, at de betragtede det som aldeles givet, at mine Livserindringer vilde være af ikke ringe historisk og politisk Interesse. —

Herfor har jeg bøjet mig.

Mit Liv eller min Virksomhed er paa et enkelt Omraade blevet paavirket stærkt af Modgang, og jeg vil ikke kunne undgaa at nævne eller berøre adskillige af de Begivenheder, der ramte mig i Modgangens Dage, lige saa lidt som jeg vil kunne undgaa at nævne ialtfald nogle af de Personer, som den Gang paa saa uretfærdig en Maade faldt over mig. Hvis jeg skulde have nedskrevet disse Erindringer paa den Tid, da disse Overfald regnede ned over mig, vilde jeg ikke kunne have gjort det uden Harme og Bitterhed. — Nu, efter at der er hengaaet saa lang Tid siden da, tror jeg at kunne gøre det alene med det Hensyn for Øje at fremstille alt i den nøjeste Overensstemmelse med de virkelige Forhold og uden Hævntanker mod dem, som har gjort Uret imod mig.
O. H.“

Hensigten blev ikke fuldbyrdet. Hvad hans Tanke særlig dvæler ved i Slutningsordene, behøver jeg ikke her at hentyde til. Men lad mig gengive to Træk, som Ole Hansen selv lejlighedsvis har anført for mig fra de bevægede Dage i 1908.

Under en Samtale i September 1909 fortalte han mig følgende: Den Dag, Katastrofen i Bondestandens Sparekasse indtraf, var Ole Hansen i sin Egenskab af Direktør i Nationalbanken, da der kom et Bud med en Seddel fra den daværende Kasserer i Sparekassen, Voss, som skrev: „Deres Nærværelse i Sparekassen uopholdelig nødvendig.“ Da jeg kom derhen, stod hele Personalet grædende og fortalte, hvad der var sket. Min første Gang gjaldt Privatbanken, hvor jeg traf Konferensraad Heide, der mødte mig med Spørgsmaalet: „Men saa Obligationerne?“ „Obligationerne,“ sagde jeg, „de er dog vel i Behold?“ Han rystede paa Hovedet, og saa vidste jeg, hvor galt det maatte være.

Endnu et ejendommeligt Træk fra de samme Dage fortalte Ole Hansen mig en Gang i 1913 — Optegnelserne er foretaget umiddelbart efter Samtalen: Ole Han-

sen havde som Minister haft fri Rejse med „Det Forenedes“ Skibe; det var dog kun blevet til én Udenlandsrejse (til England). Nu tænkte han paa at nytte sin Ferie efter sin Tilbagetræden til en Rejse til Amerika, og han havde netop om Formiddagen d. 8. September været paa Dampskibsselskabets Kontor for at tale om visse praktiske Enkeltheder, hvis Rejsen — de skulde være flere i Følge — skulde kunne blive til Virkelighed. Hvis den Rejse var kommet i Stand i de Dage — ja, man behøver ikke at have nogen særlig livlig Fantasi for at udmale sig Virkningerne.

Paa Alberti-Katastrofen fulgte de stille Aar i Ole Hansens Liv. Han har selv en Gang — mange Aar efter — med den Sans for Billeder med faa, skarpe Linier, som han ejede, fortalt, hvorledes han følte det. Han talte om Solskinnet over sit Liv og tilføjede, idet han mindedes den Dag, han blev født, en Dag, om hvilken hans Far havde fortalt, at det var saa koldt, at hans Far kun ved at aande paa den frosne Rude kunde holde et lille Kighul aabent til Gaarden: „Jeg glemmer naturligvis aldrig de Aar, hvor jeg sad ved den frosne Rude og aandede for at faa et lille Kighul for en Solstraale.“ Jeg tror nok, at det er den eneste Gang, Ole Hansen lukkede op for det inderste i sit Sind. I de Aar, han sad ved „den frosne Rude“ — efter at han i 1909 havde taget Afsked med 18 Aars Arbejde i Lejrekredsen — var der kun ét offentligt „Kighul“; det var Formandsstillingen i Aktieselskabet „Ringsted Folketidende“. Her stod han fast, og et eneste — skjult — Forsøg paa at volde ham Mén her — blev afvist uden Vaklen. Han havde selv i sin Tid — under en Bladkrise i 1880'erne — været med at sikre Bladet for Egnens Befolkning, og han havde siden (først i 1890'erne) været med at sikre dets Stilling overfor en paagaende københavnsk radikal Indflydelse. Her var han under alle Forhold hjemme. Her havde han sin frie Talerplads og en stor Tilhørerkreds ved den aarlige Sammenkomst efter Bladets Gene-

ralforsamlinger, der tilsidst vandt saa stor Tilslutning, at der næppe kunde skaffes Bordplads i Byens største Lokale, hvor der dog kan spise halvfemte Hundrede Mennesker samtidig. Her talte han sidste Gang for en større Kreds d. 29. Maj 1928.

Men ogsaa paa en anden Maade — og paa en Maade, der efterlod et dybt og stedsevarende Indtryk hos alle, der overværede Optrinnet — kom han i Føling med de Befolkingslag, der instinktivt følte, at den offentlige Mening gjorde ham Uret. Det var i Højsommeren 1909, da der for første Gang holdtes sjællandsk Fællesskue i Ringsted. Mange Mennesker var kommet til Stede. Og blandt Dyrskuegæsterne var ogsaa Ole Hansen og hans Hustru. Om Eftermiddagen den 11. Juli holdtes Dyrskuets store officielle Middag. Under denne hændte det, at Ole Hansen for første Gang efter September-Katastrofen kaldtes frem til offentlig Udtalelse. Den Mand, der — det viste det Bifald, hvormed Udtalelsen modtoges — løste mange Mænds bundne Tanker, var den tidligere Ringsted-Redaktør *V. Hiort*, der som Medarbejder ved et Hovedstadsblad overværede Festen. Hiort havde aldrig hørt til Ole Hansens politiske Meningsfæller. Men havde Ringstedernes Sympati for „Landsmanden“; han kendte fra sit offentlige Virke i Ringsted, hvad O. H. havde betydet i Samarbejdet mellem By og Egn, og Hiort var et bravt Stemningsmenneske, der ikke havde den lange Overvejelse mellem Tanke og Handling — han begærede Ordet. Jeg husker endnu den dybe, forventningsfulde Stilhed, der sænkede sig over den store Forsamling, da Hiort — af hvem vel mange havde ventet en munter Tale — efter indledende Bemærkninger formede sine Ord saaledes: Jeg vil gerne skønt værende af en anden politisk Mening bede netop denne Kreds drikke en Skaal for den Mand, der betød Bruddet over til Nutiden — Baandet mellem Kongens Raad og det arbejdende Landbrug . . . Da Hiort naaede hertil i sin Tale, blev den klippet over af Hør og Bifald

fra praktisk talt hele den store Forsamling af sjællandske Landbrugere. Og da han sluttede med et Leve for den fhv. Landbrugsminister, brød Bifaldet ud paany, og alle vendte sig mod det Sidebord i den fjerneste Del af Salen, hvor Ole Hansen og hans Hustru sad.

Ole Hansen tog straks Ordet, og det var kendeligt paa ham, at han var bevæget; men han blev hurtigt Herre over Bevægelsen. Hans første Ord lød: „De véd jo alle, at jeg har taget Frihed, og jeg gik herind til denne Sammenkomst i Troen paa, at jeg skulde vedblive at holde Fridag. Jeg tog min Kone med, *for saa vidste jeg jo, at jeg havde Selskab*. Det viste sig nu, at Selskabet ikke var saa lille endda. (Stærke Hør hilste denne Udtalelse). Tak for den store Opmærksomhed, der vistes mig.“

Ole Hansen holdt ingen kort Tale — han trak Linierne op for det danske Landbrugs Vilkaar og Virkemidler, dets Fremskridt og Fremtid, og saa glimtede midt i det Hele hans sjællandske Lune, da han nærmede sig Politikens Farvande. Der havde — for første Gang i Midtsjællands Historie — været Opvisning af Dragoner paa Dyrskuets, og Hovedarrangøren af denne Del af Programmet, Søren Jensen, Hyldegaard, sad ved Hovedbordet. Og — sagde Ole Hansen, idet han pegede hen paa sin gamle Kending — naar vi i Dag ser Søren Jensen paa den Plads, han indtager [han sad mellem Ritmestrene Schøller og Freiesleben] saa synes det Tidspunkt at nærme sig, da vi ikke længere vil strides, men sige til hverandre: Nu ordner vi den Sag [Forsvarssagen] til Gavn for vort lille Danmark. — Forsvarssagen var den Sommer som ofte før og siden højaktuel, og de faldne Udtalelser hilstes med stærkt Bifald.

. Ogsaa i „de stille Aar“ efter 1908 hændte det dog, at der udefra kom Bud efter Ole Hansen. I Sydsjælland, hvor der allerede i Efteraaret 1903 i Mern var blevet rejst en Mindesten for Tiendens Afløsning, havde han fra gammel Tid Venner, der gerne vilde høre ham. Og

herfra — fra Bestyrelsen for Kindvig Forsamlingshus — kom der i Vinteren 1912 Bud til ham om ved et Møde i nævnte Forsamlingshus at tale om Tiendens Afløsning. Mødet afholdtes d. 9. Januar 1912. En Journalist, der fulgtes med Ole Hansen fra Næstved til Kindvig, fortæller: „Det var en klingrende Frost. Glasruden blomstrede, og vi maatte holde Udsigten aaben gennem et lille „Aandehul“ i den frosne Rude. Om det var dér eller ved Kaffebordet i Kindvig, han i Forbigaaende kom til at nævne den frosne Rude, som han ogsaa talte om paa sin 70 Aarsdag, husker jeg ikke. I Referatet fra Kindvig er det ikke omtalt.“

„Næstved Tidende“s Referat af Mødet er meget udførligt, og bl. a. fremsætter O. H. her den Udtalelse, at den Dag, han kunde indstille Tiendeloven til Stadfæstelse af Kongen, var den største, han havde oplevet som Politiker. Tiendeloven og forskellige paa den Tid aktuelle Spørgsmaal drøftedes paa dette Møde, og der faldt kun venlige Ord til Ole Hansen. En af Mødedeltagerne, H. Hansen, Togeby, udbragte et Leve for Taleren med den Slutningsudtalelse: „Vi har ikke Raad til at undvære hans Arbejde.“ Ole Hansen svarede bl. a.: „Jeg befinder mig helt godt som Tilskuer, og jeg vil føje til: Nye Tider, nye Mænd! Og heldigvis er der nok til at træde ind i Rækkerne, saa vi lidt ældre behøver ikke at bilde os ind, at vi er uundværlige. Men kan jeg udenfor række en hjælpende Haand, skal jeg være til Tjeneste.“

Helt som Tilskuer levede han nu ikke. Der skete nemlig det, at der netop samme Aar (Sommeren 1912) blev givet ham et Ombud af særegen Karakter. Ikke fra det Offentliges Side, men fra et Sted, der havde Tilknytning til Hjemegnen. Fideikommisset Ringsted Kloster havde efter langvarige Overvejelser besluttet sig til at *bortsælge Fæstegodset*. Det drejede sig om 59 Gaarde og Boelssteder og 82 Huse. Herom nedsatte Fideikommissets Ejere en Taxationskommission, og man anmodede Ole Hansen om at indtræde i denne. Han

Mindestenen i Mern for Tiendens Afløsning. Dragen, der omslynger Kornkærvene, har faaet en Pil gennem Halsen. Den afløredes Søndag d. 18. Oktober 1903. Folketingsmændene Vilh. Lassen, Jensen-Onsted og Rasmus Nielsen, Brøderup, talte.

tog mod Anmodningen, og hans Arbejde med dette Spørgsmaal (sammen med Propr. H. Madsen, Slingerupgaard, og Godsinspektør From, Ny Kirstineberg, Falster) optog ham stærkt. Han kendte jo praktisk talt hver eneste af disse Gaarde og vidste, hvad den var værd. Dette Bortsalg, som ved hans Medvirkning lagdes til Rette, dannede Baggrund for den senere sluttelige Realisation af Hovedgaarden, hvorved Ringsted By fik sine nye og store Udviklingsmuligheder.

„Den frosne Rude“ tøde op en straalende Julidag i 1914 — i det mærkværdige Aar. Gennem de Bølgeslag, som Alberti-Katastrofen havde fremkaldt, var Danmarks politiske Skude gynget over Valgene i 1909, 10 og 13. Fra Skudens Højenmast vajede Bannermærket, det Berntsenske Grundlovsforslag af 1912, men Skuden styredes af en radikal Skipper med socialistisk Besætning. De Skyer, der taarnede sig op i den ydre Synsrind, afstedkom foreløbig ingen Uro. Det, der voldte Bekymring, var Grundlovsforslaget. Skulde det gennemføres, maatte tre Partier staa sammen. Den 10. Juli fandt Landstingsvalget Sted i Næstved (3. Landstingskreds, den Gang Sorø og Præstø Amter). Venstre havde i 1910 tabt et Mandat til de Radikale. Skulde et Mandat kunne tages fra Højre, maatte de tre Partier staa sammen. Venstre genopstillede Jul. Frandsen og foreslog som ny Kandidat Ole Hansen, der var til Stede som selvskreven Vælger, og som havde ledet Venstres Prøvevalg. Der var Spænding i Luften.

Jeg husker, at en kendt radikal Valgmand, som jeg mødte paa Gaden, paa mit Spørgsmaal sagde: „I Dag stemmer vi, om det saa skal være, paa selve S for Grundlovens Skyld!“ Det skulde være en Morsomhed, men Tonen og Smilet svarede ikke helt til Forudsætningen. For første Gang i mange Aar samledes de tre Partiers Valgmænd til en Forhandling, der indlede-

des med en Tale af Ole Hansen. Han talte kort men fyndigt: „Min Stilling er den, at vi skal væk, fuldstændig væk, fra den privilegerede Valgret . . . Skel skal slettes, ikke flyttes. Men paa den anden Side har jeg aldrig, naar jeg har udtalt mig — det er ikke saa tit — lagt Skjul paa, at jeg savner i det Forslag noget, der kunde tjene til at værne Befolkningen mod at blive altfor trykket af nye Skatter, vi er jo kommet meget godt med . . .“ De andre Partiers Repræsentanter erklærede sig efter en kort Forhandling tilfredse ogsaa med Forbeholdet. De bad blot om en Forsikring om, at Ole Hansen ikke vilde rejse nye Spørgsmaal. Det lovede han, idet han erklærede, at han vilde bøje sig for et Flertal i sit Parti, hvis Drøftelse fandt Sted indenfor dette. Der var Fest over denne Afstemning. Gamle Modstandere stemte gladelig paa hinanden. Jeg havde som Medarbejder i Valgbureauet den Fornøjelse at udfylde bl. a. den kendte radikale Midtsjællænder Claus Schnack, Klarupgaards, Stemmeseddel med Ole Hansens Navn. Den gamle Fører fra det forrige Hundredaars Kampe, Frede Bojsen, der ellers aldrig var til at drive udenfor sin kære Ø, kom sejlene op ad Susaaen til Næstved for at stemme for Grundloven.

Mange Aar efter — den 17. December 1925, den Dag Ole Hansen fyldte 70 Aar — sad han som Formand i det Ting, til hvilket han første Gang valgtes i Verdenskrigens første Aar. Da mødte de øvrige Medlemmer af Rigsdagens Præsidium, deriblandt H. P. Hansen, Slagelse (dav. og nuv. Formand i Folketinget), som havde været med i Næstved i 1914 og sammen med Folketingsmand N. Andreasen, Næstved, havde forberedt Situationen den Gang. Da Ole Hansen den Dag havde takket for den officielle Lykønskning, føjede han en Tak til, som han lod offentliggøre i „Ringsted Folketidende“. Han takkede H. P. Hansen i Mindet om Valget i 1914, og han bad H. P. Hansen viderebringe Takken til N. Andreasen. „Valget var for mig ikke alene en po-

litisk, men en personlig Oplevelse, som jeg aldrig vil glemme.“

Der er noget meget kønt i alt dette. Jeg véd meget vel, at Begivenhederne i Næstved i 1914 i nogen Maade skabtes af Situationen. Sidste Gang Ole Hansen og N. Andreasen havde mødtes, var i Efteraaret 1908, da A. stærkt kritiserede Ole Hansen. Hans Stilling 6 Aar efter maa dog sikkert i nogen Maade kunne vurderes som en Erkendelse af, at Tiden havde ændret det Billede, som den første oplussende Harmé havde tegnet.

Ole Hansens Genindtræden paa den politiske Arena sker den 11. November 1914, da han taler om et af de Spørgsmaal, der i hans Ministertid sorterede under ham — et Lovforslag om Fiskerilaan. Den daværende Landbrugsminister (Kristjan Pedersen) kunde ikke undlade, da Ole Hansen havde kritiseret en stedfunden mindre Forhøjelse af Renten for disse Laan, at prøve paa at lade Begivenhederne i 1908 kaste Skygge. O. H. anbefalede Forsigtighed i Dispositionerne. Kr. P. svarede: „Jeg tror slet ikke, at det ærede Medlem er den rette til at tale om, at man skal være forsigtig.“ „Det kan godt være,“ svarede O. H., „men jeg vil dog gøre opmærksom paa, at ved den tidligere Lov blev der kun i Løbet af 5 Aar tabt 10,000 Kr.“ Med sikker Sans holdt han sig det andet fra Livet.

Han blev hurtigt en benyttet Mand i sit Parti. Hans rige Erfaring kom hans Parti og Landstinget til stor Nytte. Allerede i den første Samling var han Ordfører for 8 Lovforslag. Da Grundloven af 5. Juni 1915 endelig i 1918 skulde føres ud i Livet, og da Landstinget for første Gang skulde vælge det nye Element — de Landstingsvalgte — var han selvskreven til at komme i første Række. Da de hidtidige kongevalgte Landstingsmedlemmer som Følge af den ny Grundlovs Overgangsbestemmelser skulde gaa uantastede over i det ny Landsting, blev hans Plads som første Stedfortræder.

Og ved Landstingsvalget i Roskilde April 1918 meddelte han derfor, at han ikke ønskede at være Kandidat. Det tegnede til, at han atter en Tid skulde komme ud af Politik, med mindre en af Venstres Tingvalgte gik bort eller nedlagde sit Mandat. Det sidste skete, idet Prof. *Falbe Hansen*, der havde været kongevalgt Medlem siden 1909, ikke ønskede at fortsætte, saaledes at Ole Hansen mødte i det først sammentrædende Landsting under den ny Forfatning. Det var ham utvivlsomt en Glæde, at dette skete, saaledes at han strax kunde være med i Arbejdet under de nye Vilkaar.

Fra 1915 — eller rettere 1918 — var Bringstrup-Sigersted, der hidtil havde hørt til Sorøkrederen, blevet overført til Ringstedkredsen, saaledes at Ole Hansen, der stadig havde sin Gaard i Bringstrup og selv drev den, nu blev Vælger i Ringstedkredsen. Det følte ikke som nogen Overgang for ham. Ringsted havde altid trods Kreds-Tilhørsforholdet været hans Købstad. Valget i 1918 førtes jo med Dæmper paa. Verdenskrigen stundede mod sit sluttelige Opgør. Alle havde Ørene vendt ud ad. Mærkt var der i Forsamlingshusene, hvor Møderne holdtes. Ved Vælgermødet i Bringstrup, hvor Ole Hansen deltog, truede Lampen med helt at gaa ud, hvorfor den stedlige Politiovrighed, Sognefoged H. P. Nielsen, tog den under Behandling med sin Stok — Carbid var modtageligt eller snarere uimodtageligt for alle gode Paavirkninger. I jævnt Halvmørke, jævnt Humør og jævnt Kulde drøftede man Sagerne.

Aprilvalget 1920 var noget helt andet. Der var jo ganske vist meget delte Meninger om Maaden, hvorpaa det var indledet. Men Vælgerne var stærkt med paa, at nu skulde der være *Valg*, saa det kunde klodse. Jeg mindes intet offentligt Møde, hvor jeg har set Ole Hansen saaledes i sit Es, som den Aften i Bringstrup. I sin Tale udslyngede han — idet han skød sine Briller helt ud paa Næsetippen — et fuldtonende: „Vælgerne gaar fra Dem, Zahle!“ Og med den Ole Hansen egne Dialektik

gentog han Ordene og saa' saa hvast paa Zahle, at denne forstod, det var Alvor. Zahle fik Ordet:

„Saa kommer Ole Hansen her og siger: Vælgerne gaar fra Dem, Zahle! Hvor véd han det fra?“ (Zahle forsøgte under Jubel at kopiere Ole Hansens Stemmeføring).

Men Ole Hansen var urokkelig. Han gentog sine Ord og saa beviste han, at først gik Socialdemokraterne (de havde nemlig ved dette Valg selv stillet op), og saa var der mange, der denne Gang vilde gaa over til Venstre.

Der blev naturligvis ikke Enighed paa Mødet. Men Spaadommen slog alligevel helt godt til.

Ellers talte Ole Hansen meget sjældent ude i Landet. Og skønt han kunde optræde med en vis agitatorisk Tyngde, har han i Virkeligheden aldrig været meget benyttet som Folkemødetaler udenfor de Pladser, hvor han havde sin Gerning. Han talte et Par Gange efter Genforeningen ved mindre Sognemøder i Sønderjylland — herhen førte hans Slægtskabsforbindelse ham (en Datter blev i 1913 gift og bosat i Sønderborg.) Derfor var han ogsaa i Krigens Aar om end under betydelige Vanskeligheder af og til i Sønderjylland.

Gennem hele Krigsperioden og i de bevægede Aar efter Krigen var Ole Hansen i stigende Grad bleven en af Forgrundsfugerne i Rigsdagspolitiken. Med Efteraaret 1922 faldt det i hans Lod at blive opfordret til at tage mod Valget til Landstingets Formand. Landstingets daværende Formand, Højesteretssagfører *Bülow*, der var blevet valgt til Formand sidste Gang alene med Venstres Stemmer, medens Socialdemokraterne stemte imod, og Radikale og Konservative undlod at stemme, betragtede dette som et saa afgørende Mistillidsvotum, at han nedlagde Formandsstillingen. Ole Hansens Meningsfæller kom nu til ham og bad ham tage mod Valget. En af hans gamle politiske Venner i Tinget fortalte mig en Gang, at da Spørgsmaalet meldte sig, var Ole Hansen tvivlende. Ole Hansen svarede paa Henvendelsen: „Der er meget, der drager, ogsaa meget, der hol-

der tilbage.“ Den politiske Atmosfære var jo ladet stærkt som Følge af Landmandsbanksagen. Jeg tror — siger min Hjemmelsmand — at Ole Hansen regnede med Muligheden af en Fornylse af Uroen om hans Person. Men han tog mod Valget. Pressen af alle Partier tog vel imod ham. „Først da syntes jeg, at vi havde den gamle Ole Hansen helt igen.“

Saaledes var det vistnok. Hans Livs sidste 6 Aar var den smukkeste Udgang, en gammel Politiker kunde tænke sig. Som Landstingsvenstres Partiformand og som den ældste af Venstres Partiledere paa Tinge stod han i forreste Række, enten Partiet var i Regering eller i Opposition. Landstingets Formandsværelse, hvor de ærverdige Bruun'er, hvor Krieger, Goos og Matzen skuede ned over Skrivebordet og Anders Thomsen hængte over Sofaen, blev et Samlingssted for vigtige Traade — baade de officielle Forhandlinger indenfor Partiet og mellem Partierne. (Nu hænger hans eget Billede Side om Side med andre Formænds.)

For Landstingspartiernes Vedkommende var Ole Hansen og Piper de to førende Mænd. Og det hændte, at naar Gryden var kommet for stærkt i Kog i Folketinget, maatte Landstingets Kokke til. De to Herrer forsludrede sig ikke. De kendte hinanden nøje, de var af samme lidt tunge Race. Der fortælles om et saadant Møde mellem to Partirepræsentationer: Man var bragt til Sæde, og Ole Hansen havde uden at forhaste sig budt Cigarer om, derefter selv tændt én og var kommet til Sæde. Saa skulde det til at begynde. Ole Hansen havde strøget Asken første Gang, saa sagde han: „Naa—aa?“ (Tonefaldet lader sig jo ikke beskrive.) Piper tænkte sig godt om, inden han svarede; saa kom det med lige saa stor Vægt fra ham: „Ja—a!“ De yngre Tilstedeværende, der forstod, hvorledes de to Herrer loddede hinanden, havde trods Situationens uomtvistelige Alvor ondt ved at bevare Alvoren. Men Slutningen blev, at man skiltes med et Resultat.

Rigsdagsreferenterne forguede Ole Hansen som Formand. Naar han dikterede et Udvalgs Sammensætning, skulde der ikke gaa noget Navn tabt.

Han *klædte* Landstingets Formandsstol, Venner som Modstandere erkendte det. Det følte som noget sindbilligt, at Bonden nu for første Gang præsiderede i Landstinget. Ved den oftnævnte Afskedsfest i Ringsted (24. Okt. 1924) blev der ogsaa talt af en Mand, hvis Navn har været nævnt særlig i denne Skildrings første Afsnit, Sagfører *Niels Svendsen*. Han havde i 1905 fulgt den radikale Politik og var derved kommet i et politisk Modsetningsforhold til Ole Hansen. Men — „aldrig briste, skønt de brage, Rosenbaand fra Ungdomsdage“: Svendsen saa' stort nok paa Tingene til, at han kunde glæde sig over Ole Hansens sluttelige Løbebane. „Han har altid“ — udtalte Sagfører Svendsen om Ole Hansen — „været *Repræsentant for det bedste i den danske Bondestand*. Naar Ole Hansen nu sidder i Liebes Stol, betyder det, at Bonden er rykket op paa en Plads, som tidligere var forbeholdt Godsejerne, Bourgeoisiet og Embedsstanden.“

I denne Stilling var Ole Hansen en lige saa myndig som upartisk Formand. Han vaagede nøje over Tingets Værdighed. Forstyrrende Samtale under Forhandlingerne *saa'* han til Tavshed. Han skaanede ingen, naar han fandt, at man kom udenfor Reglerne. Men han kunde være faderligt vejledende overfor den, der var ny. Man kunde trygt spørge ham. Det erkender alle. Svaret var ikke omfattende, men klart. En Gang stod en Minister med en i og for sig vigtig Sag og udbredte sig gennem en Hvirvel af Paragrafer, som han alle gennemgik. Det var ukendt Fremgangsmaade i Tinget at tage Sagerne saa elementært. Iagttagere havde længe sét, at det trak op. Saa klang Klokken: „Jeg tror, at den højtærede Minister kan forudsætte, at Tingets Medlemmer *har sat sig ind i disse Ting*.“ Ministeren blev færdig paa 2 Minutter.

De smukke Festligheder ved hans 70 Aars Fødselsdag dannede det lysende Midtpunkt for hans sidste Aar. Venstres daværende Formand, Finansminister *Neergaard*, sagde i den Tale han holdt for Ole Hansen: „Den unge Sogneraadsformand i Bringstrup vilde ikke bøje Nakke under Provisoriets Aag. Den 70-aarige Landstingsformand vil heller ikke bøje Nakke for Klasseregimente, ligesaa lidt fra Godsejere som fra Fagforeninger.“ Neergaard gav ham Prædikaterne: klog, vidtskuende, pligtopfyldende.

I den Tak, Ole Hansen da rettede til sit Parti, brugte han det siden saa omtalte Billede om den frosne Rude med Kighullet til Solstraalen. Den Solstraale kom — sagde han -- fra Bønderne i Sorø og Præstø Amt, men de magtede det ikke alene; derfor havde han paa sin 70 Aars Dag takket de to Mænd, der førte den anden Gruppe af hans Vælgere ved den Lejlighed, og saa sluttede han med at sige, at siden han kom i Landstinget, havde han danset paa Roser.

Vinteren 1926—27 var der noget Skranteri. Han maatte ligge en Tid paa Rigshospitalet. Mellem de Velkomsthilsener, der modtog ham, da han atter kom op, er der én, som han har bevaret, og som af den Grund skal gengives. Den er fra Borgmesteren for Københavns Magistrats 2. Afdeling, tidligere Medlem af Landstinget, Peder Hedeboel.

„17. 2. 1927. Til Landstingets Formand, Hr. Ole Hansen. Af Aviserne idag ser jeg, at De har genoptaget Deres Virksomhed efter længere Tids Fraværelse paa Grund af Sygdom. Og af hvad der imens er fremkommet, forstaar jeg, at det har været en noget drøj Tur. Maa jeg faa Lov til at udtale min Glæde over, at det er forbi, og at De er vendt tilbage til Deres store, betydningsfulde Arbejde. Deres hengivne *Peder Hedeboel*.“

Efter Hospitalsopholdet mødte han glad og frisk i Tinget, hilst fra alle Sider med en Hengivenhed, der utvivlsomt fyldte ham med den største Glæde. Samlingen 1927—28 gik tilsyneladende glat for ham, hvad Helbredet

vedrørte. Han hørte jo ikke til dem, der snakkede om sig selv. Var der noget i Vejen, blev det kun hans Nærmeste, der fik Kundskab derom.

Sine repræsentative Pligter varetog han med Omhu og Interesse. Uden at blive stivt formel krævede han Formerne nøje overholdte. I alle Kredse satte man Pris paa ham. Vistnok det sidste Aar, Kejserinde *Dagmar* levede — muligvis i Anledning af hendes 80-aarige Fødselsdag (26. Novbr. 1927), blev han modtaget til en Privataudiens paa Hvidøre, hvor Kejserinden underholdt sig længe med ham om svundne Tider, særlig om sin afdøde Fader, Kong Christian den Niende.

Politiken ude i Landet fulgte han nøje. Ved et Organisationsmøde før Samlingens Slutning 1928 lagde han Partiet alvorligt paa Sinde at forberede Landstingsvalgene i 1928 i Tide og grundigt. Han imødesaa dem med nogen Uro.

Valdemarsdagen, d. 15. Juni, skulde der være Dyrskue i Ringsted med Samvær med sønderjyske Gæster. Ole Hansen var som Æresmedlem indbudt. Om Aftenen forud telefonerede han til mig: „Jeg skulde have haft skrevet til Formanden og sagt Tak, men har ikke faaet gjort det. Vil De hilse og sige Tak, jeg har faaet Forfald.“ Der var ingen Vaklen i Stemmen. Først bagefter fik jeg at vide, at han havde ladet sig røntgenfotografere, og at han skulde opereres.

Den Operation havde han ikke Kræfter til at staa igennem. Paa otte Dage var det forbi. Bisættelsen fandt Sted i Frederiksberg Kirke, hvor Konfessionarius Fenger og Statsminister Madsen-Mygdal talte.

Fenger, selv født Midtsjællænder, mindede om den fælles Oprindelse og skildrede O. H. som Manden „snar til at høre, langsom til at tale“.

„Han var ikke som vi andre,“ sagde Madsen-Mygdal i sin Tale. „Bag hans rolige, formfuldendte Væsen boede stærke og usvækkede Følelser. Det er med Vemod og Sorg, men samtidig med Tak, at vi tager Afsked.“

Selv havde han bestemt, at han vilde hvile i Bringstrup paa Slægtens Gravplads ved den søndre Side af Kirken. Døden indtraf d. 26. Juni, Jordefærden fandt Sted d. 3. Juli. Sørgehøjtideligheden fandt Sted paa en aaben Plads paa Kirkegaarden. En straalende Sommerhimmel hvævede sig over Begravelsens Udfoldelse. Paa en jævn og dog storladen Maade tog Sjællænderne Afsked med deres gamle Fører. Djærve Ord blev talt af stedlige og tilrejsende Mænd, Landbrugsrepræsentanter og politiske Ledere. Smuk var en Hilsen fra den Kreds, Lejre, der først bar ham ind i det offentlige Liv.

Med Ole Hansen sank et Stykke Sjællands-, et Stykke Danmarkshistorie i Graven. Han stod i Skellet mellem gammel Tid og Nytid, og han tog Præg af begge. Han bevarede sin Oprindelighed under de mest skiftende Kaar. Han løftedes højt, han truedes haardt, han sank, men veg ikke, og Genrejsningens Tid kom for ham, saaledes at hele vort Folk i enig Ærbødighed bøjede sig ved hans Baare.
